

Intermedierea financiară în România în perioada 1990 - 2007

D i s e r t a ție

**cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa
al Universității "George Bacovia"**

Academician Mugur Isărescu

Bacău, august 2007

Problematika prezentării

↪	Ce este intermedierea financiară și unde apare în finanțarea firmei?	3
↪	Cine sunt destinatarii intermedierei financiare în România?	9
↪	Cine sunt intermediarii financiari?	18
↪	Evoluția creditului bancar	24
↪	Răspunsul autorităților	43
↪	Contextul regional: Europa centrală și de est, 2001-2006 ...	55
↪	Perspectivile creditării în România	65

**Ce este intermedierea financiară
și unde apare în finanțarea firmei?**

Definire și motivație

- Intermedierea financiară deține rolul cheie în procesul de economisire-investire
 - ✓ Facilitează transferul capitalului și al riscului între cei care se împrumută și cei care economisesc

- Rațiunea intermedierei financiare:
 - ✓ Agenții economici care au nevoie de capital dețin mai multă informație privind starea lor financiară și perspectivele de dezvoltare decât potențialii furnizori de capital
 - ✓ Costurile de căutare și filtrare aferente procesului de identificare a contrapartidelor fără a apela la serviciile unui intermediar calificat sunt prohibitive

Cum își satisface o firmă nevoia de finanțare?

➤ **INTERN:**

- ✓ Autofinanțare (profit nerepartizat)

➤ **FINANȚARE EXTERNĂ:**

- ✓ Emisiune de acțiuni
- ✓ Finanțare prin îndatorare
 - finanțări directe, numite și datorie publică a firmelor private (emisiune de obligațiuni)
 - de la intermediarii financiari, de obicei bănci

Ingrediente ale opțiunii pentru intermedierea financiară

- Obligațiunile nu pot fi renegociate; împrumutul bancar se poate renegocia
- Reputația firmei
- Firmele mari, care nu doresc să fie monitorizate de bănci și nici implicarea acestora în procesul de reorganizare în caz de dificultăți financiare, aleg finanțarea directă
- Împrumuturile bancare sunt mai scumpe decât obligațiunile
- Deci, pe partea cererii, firmele determină intermedierea financiară

Cum răspund intermediarii financiari?

- Cererea de bani
 - ✓ Rata real negativă a dobânzii inhibă intermedierea financiară (perioada 1990-1997)
 - ✓ Costurile de oportunitate pot stimula deținerea de titluri de stat sau de certificate ale băncii centrale (perioada 1997-2000)
- Reputația firmei contează
- Structura reglementărilor și restricțiilor financiare
 - ✓ Impunerea de rate înalte ale adevării capitalului poate modifica selecția de portofoliu în favoarea titlurilor guvernamentale
 - ✓ Senzitivitatea la risc a măsurării adevării capitalului generează același efect
- Cerințele de capital sunt costisitoare pentru că pot determina decizii de ieșire de pe piață a unor bănci
- Ieșirea de pe piață nu este social-optimală pentru că reduce oferta de depozite

De ce din interacțiunea factorilor pe partea cererii și ofertei rezultă o evoluție ciclică a creditului bancar?

- Efectele pot apărea de la condițiile de afaceri la bănci (*broad lending channel*) și invers (*bank credit channel*)
- Condițiile de afaceri înrăutățite fac băncile mai conservatoare
- Cu cât sunt mai mici și au proiecte mai riscante, clienții băncilor pot fi afectați mai rău de creșterea ratelor dobânzii și de deteriorarea mediului de afaceri. Creditul bancar poate scădea mai mult decât datoria obținută prin obligațiuni
- Invers, când băncile sunt o importantă sursă de fonduri pentru firme și consumatori, șocurile specifice care fac băncile mai conservatoare reduc abilitatea firmelor de a împrumuta
- Raportul datorie bancară/datorie publică a firmelor private scade când politica monetară se întărește

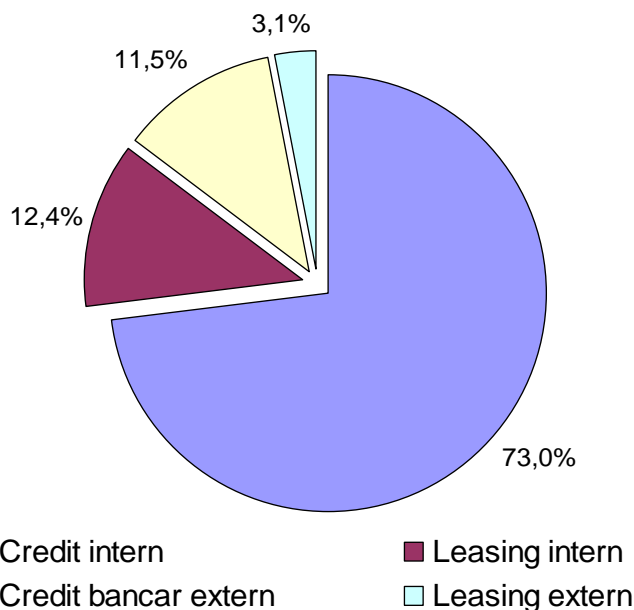
**Cine sunt destinatarii
intermedierii financiare
în România?**

Principalii beneficiari: companiile nefinanciare și populația

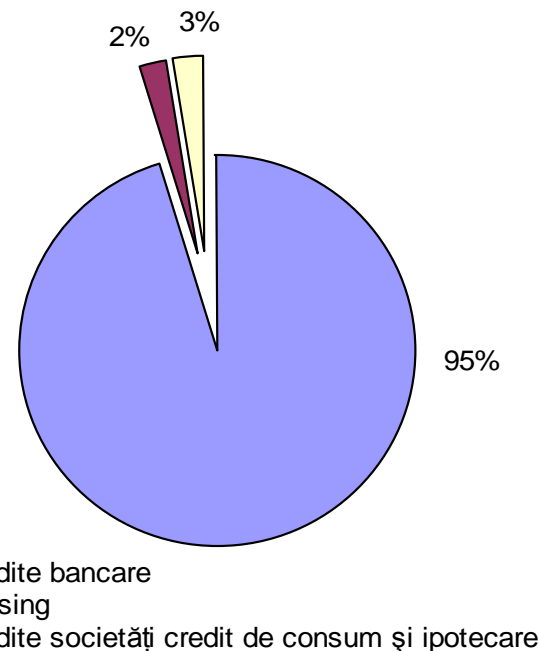
Băncile sunt principalii intermediari financiari

Creditele externe: ne semnificative pentru populație

Companiile nefinanciare, decembrie 2006

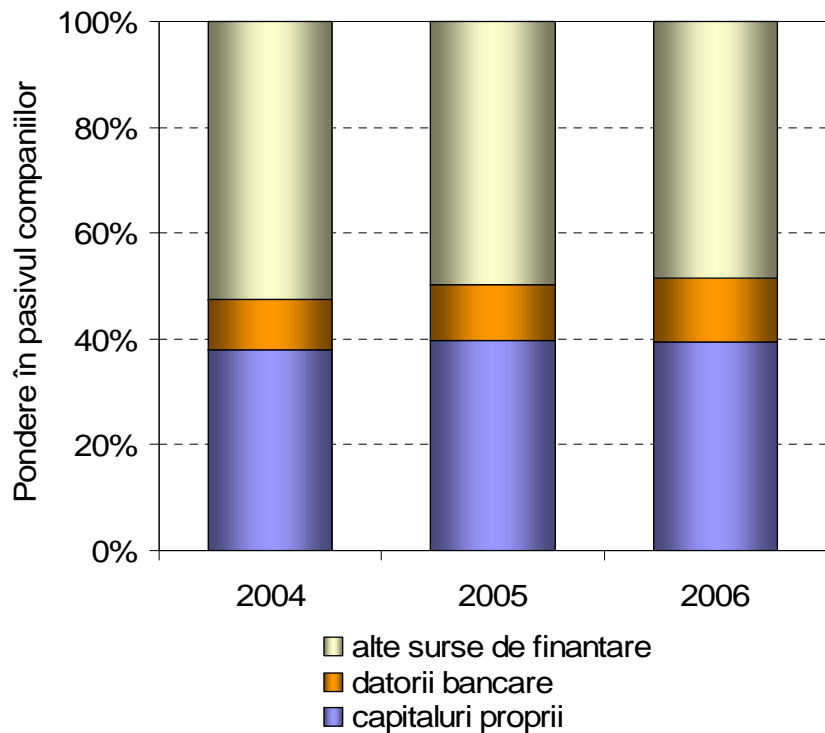
Populația, decembrie 2006

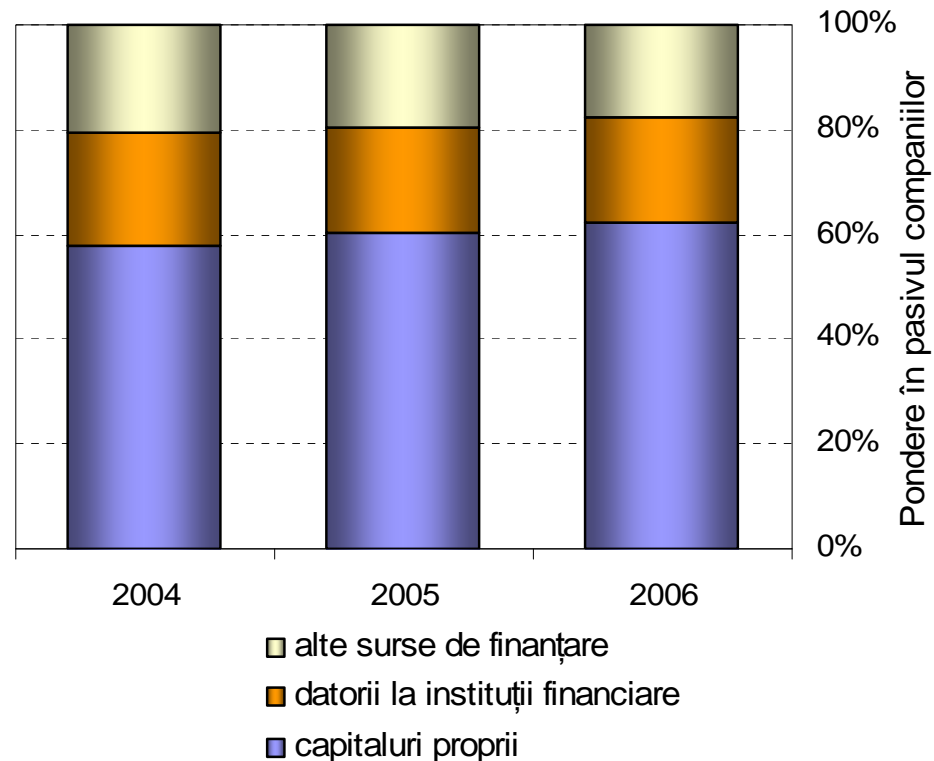
Sursa: BNR, ALB, ASLR

Finanțarea bancară a companiilor românești este semnificativ inferioară celei din zona euro

România

Zona euro

Sursa: BCE, calcule BNR

Finanțarea netă a companiilor în perioada 2004-2006

procente

Tip finanțare \ Categorie	Companii nefinanciare	IMM-uri	Corporații 1	Corporații 2	Corporații 3	Corporații 4
Capitaluri proprii	47	40	32	96	47	59
Datorii – total, din care:	46	57	69	3	42	26
- datorii comerciale	39	46	20	4	26	24
- credite bancare interne	10	12	0	-1	19	3
- datorie privată externă	3	1	18	-1	11	5
- arierate	-6	-2	31	1	-14	-7
Alte pasive	7	3	-1	1	11	15

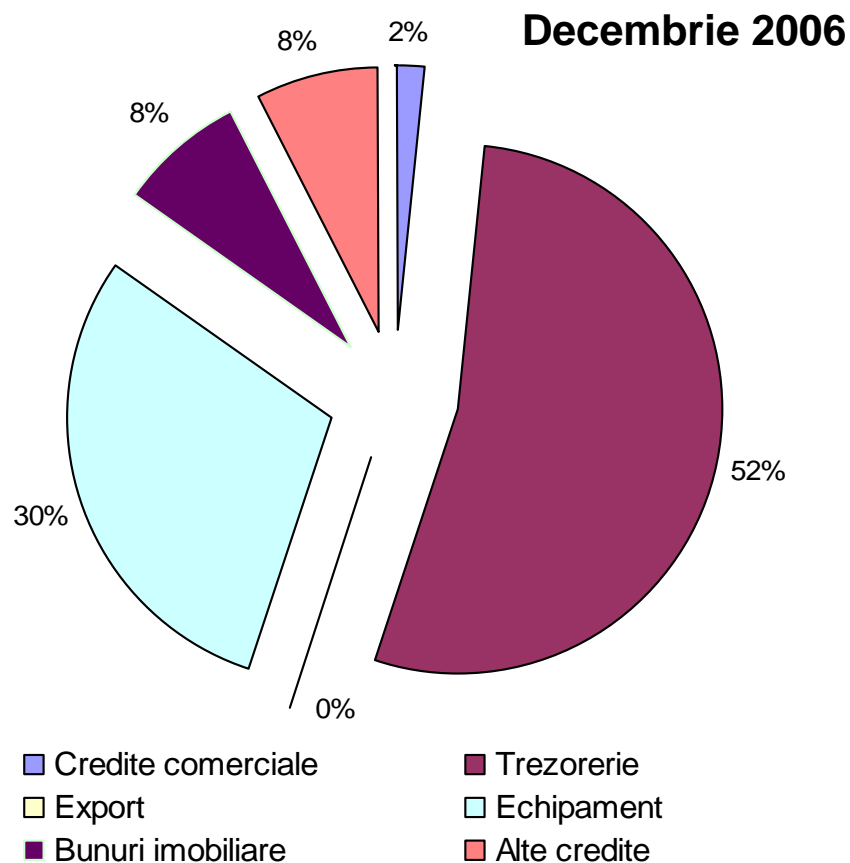
Sursa: BNR, MEF

Notă: Verde indică o creștere a pasivului în perioada analizată; Roșu indică o reducere a pasivului în perioada analizată

- Instituțiile financiare asigură sub 10 la sută din necesarul de finanțare al firmelor
- Companiile mari se finanțează net într-o proporție mai mare prin fonduri proprii comparativ cu firmele mici. Situație similară pe plan internațional
- Companiile mari se finanțează net într-o proporție mai mică din credite bancare comparativ cu firmele mici. Situație similară pe plan internațional

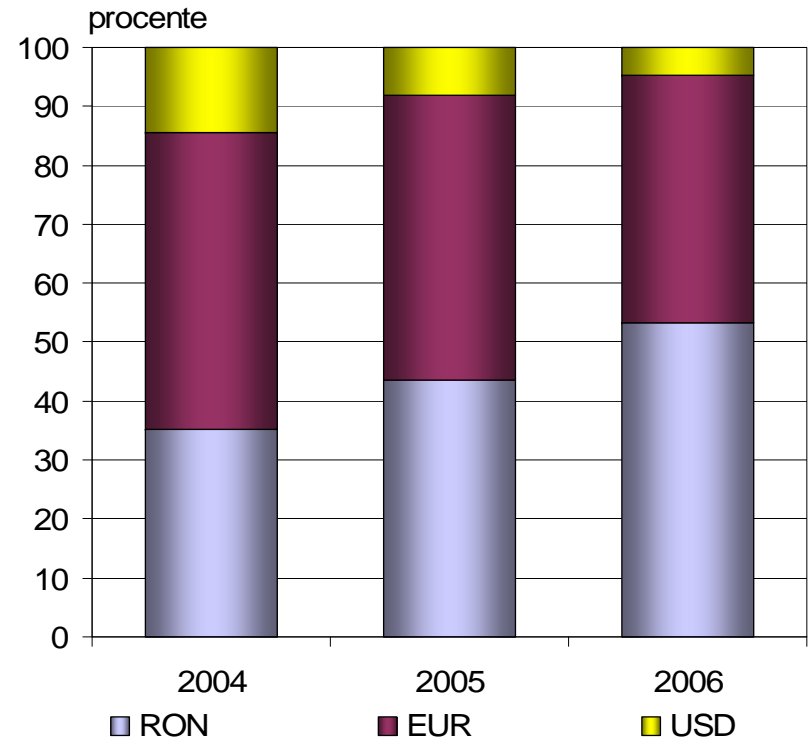
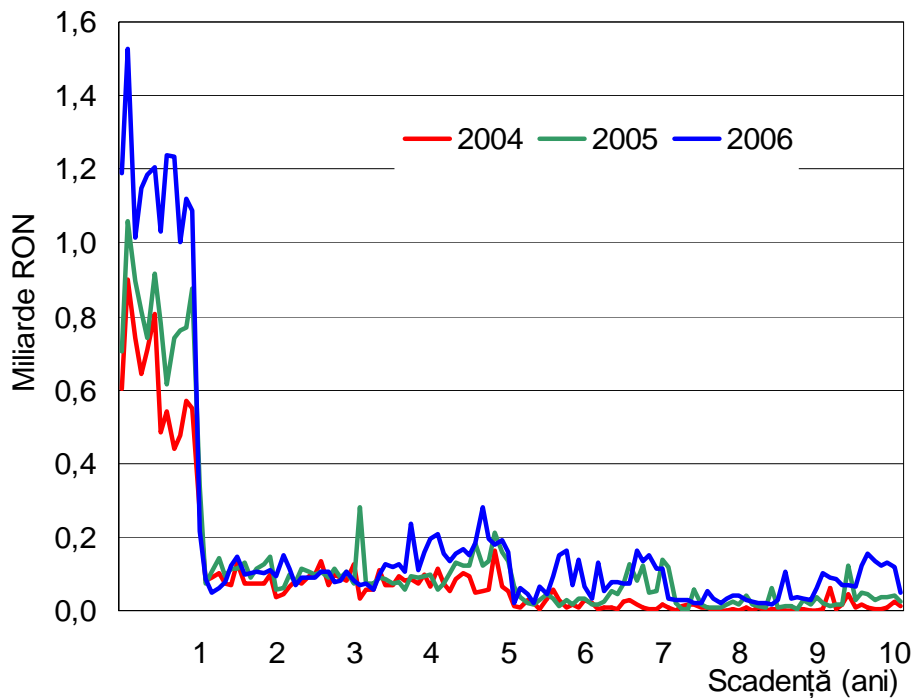
Creditul bancar intern și-a crescut ponderea în finanțarea IMM...

- Evoluții creditare IMM:
 - ✓ Creștere 35 la sută în 2006
 - ✓ 62 la sută din total credit pentru companii
 - ✓ Pondere credite în bilanț: 9,3 la sută (19,7 la sută pentru IMM cu credite)
 - ✓ 13 la sută au credite interne
 - ✓ 86 la sută fără nici o finanțare bancară

Sursa: BNR

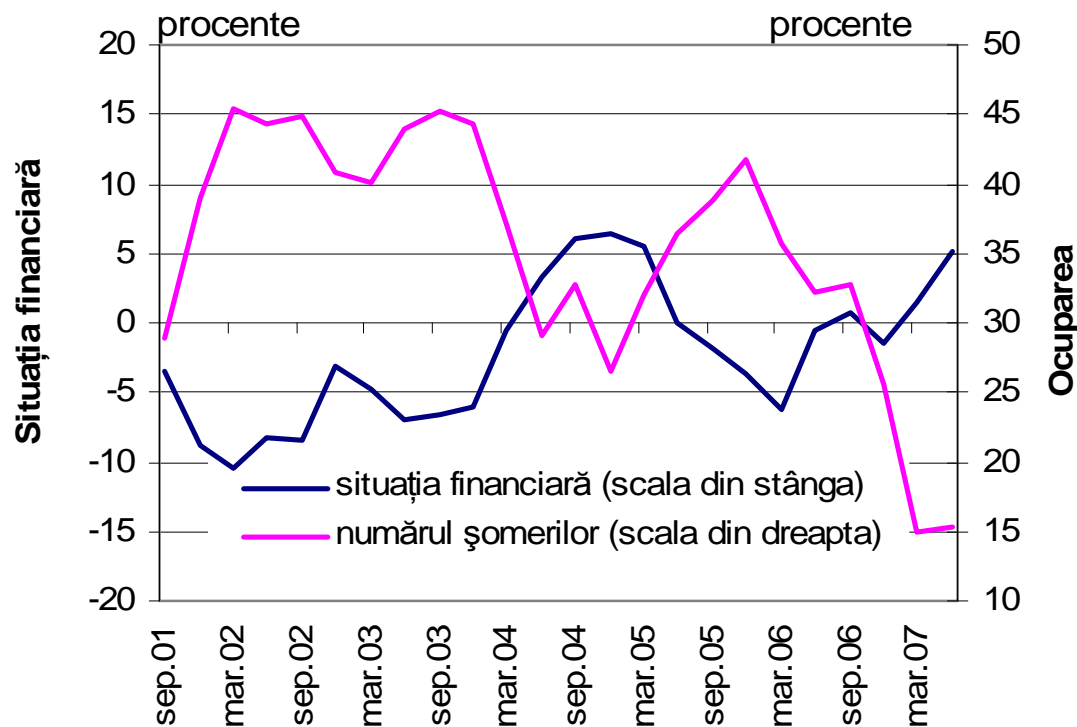
...și este majoritar pe termen scurt și în monedă națională

Sursa: BNR

Pe partea cererii de credite: populația are potențial ...

Așteptările populației privind situația financiară și șomajul în următoarele 12 luni

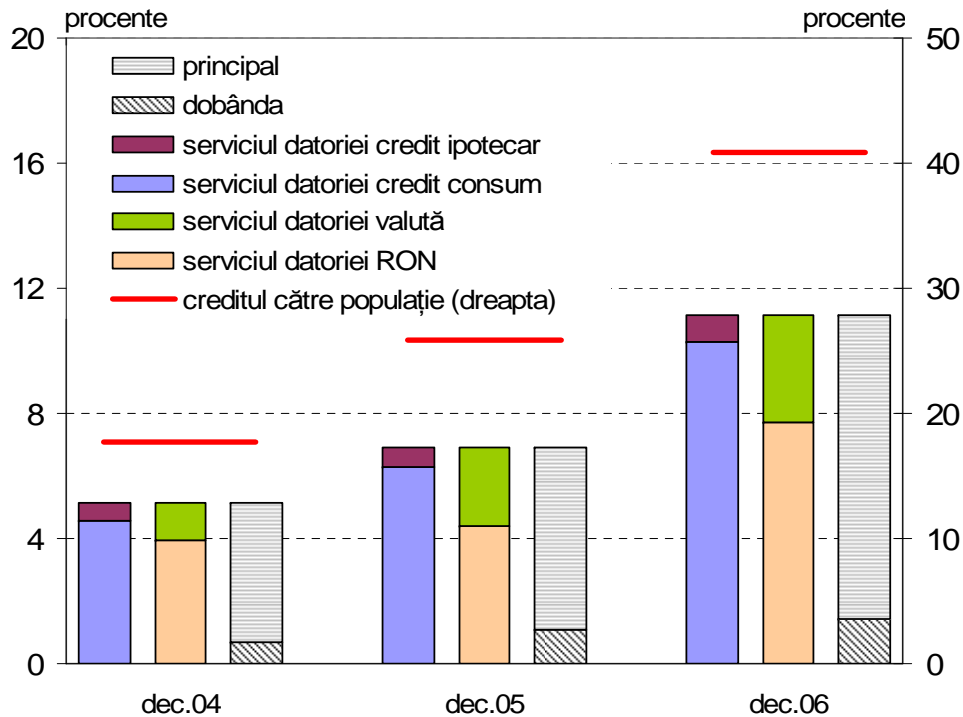

- Grad de înzestrare cu bunuri de folosință îndelungată încă scăzut
- Înclinația marginală spre consum superioară celei medii

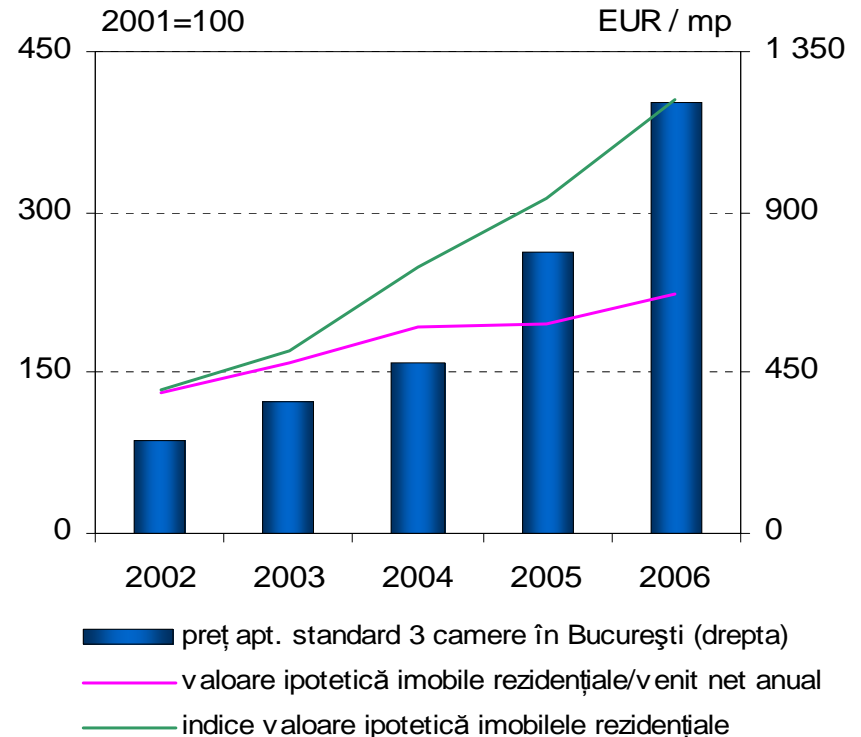
Sursa: CE (medie mobilă pe 3 luni a soldurilor conjuncturale)

...dar îngrijorări ar putea să apară pe partea ofertei

Serviciul datoriei populației s-a majorat, preponderent pe seama creditului de consum

Sursa: BNR

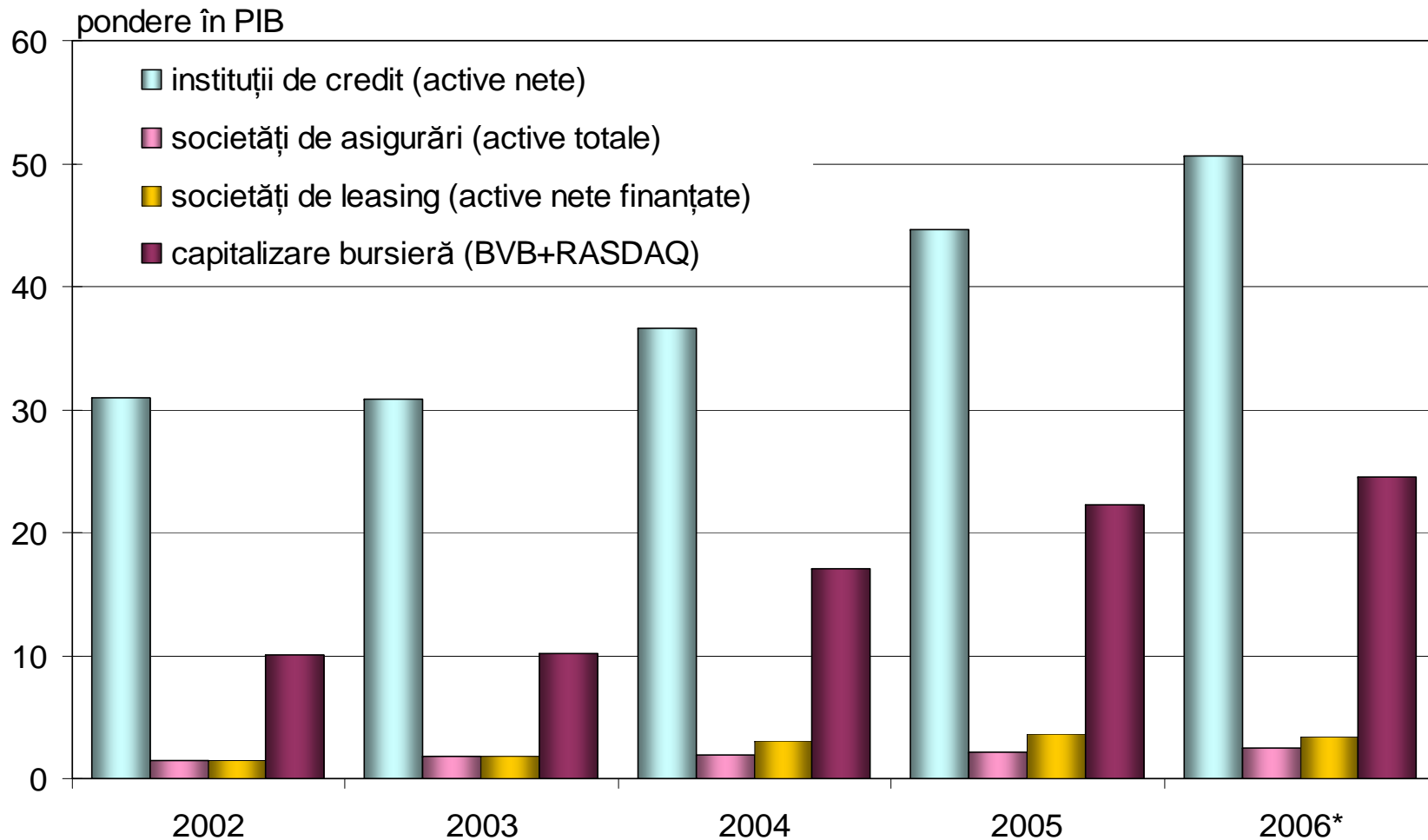
Sursa: Camerele Notarilor Publici, INS, BNR

Concluzii

- IMM și gospodăriile populației sunt cele mai expuse șocurilor de politică monetară (*broad lending channel*)
- Aceleași două categorii de operatori economici sunt afectate în cea mai mare măsură de șocurile specifice băncilor (*bank lending channel*)

**Cine sunt intermediarii financiari
în România?**

Principalele componente ale sistemului financiar

*) date provizorii

Sursa: BVB, Rasdaq, CSA, ASLR, ALB, BNR, INS

- Cea mai importantă componentă a pieței financiare este sectorul bancar
- Piața de capital are un aport redus, dar în creștere

Indicatori structurali ai sistemului bancar românesc

	1999	2003	2006
Număr de instituții de credit	41	39	39
Număr de bănci cu capital majoritar privat	37	36	37
Număr de bănci cu capital majoritar străin, din care:	26	29	33
– sucursale ale băncilor străine	7	8	7
Număr de bănci la 100 000 locuitori	0,18	0,18	0,18
Ponderea în total active a băncilor cu capital majoritar privat (%)	53,2	62,5	94,5
Ponderea în total active a băncilor cu capital majoritar străin (%)	47,5	58,2	88,6
Ponderea primelor cinci bănci în total active (%)	66,7	63,9	60,3
Indicele Herfindahl-Hirschmann	1 296	1 264	1 171

Sursa: BNR

- Cvasi-încheierea privatizării în sistemul bancar
- Cota de piață deținută de băncile autohtone s-a diminuat semnificativ în favoarea investitorilor străini; transfer de *know-how*
- Concurență crescută în sistem. Indicele HH arată o concentrație moderată și în scădere
- *Spread*-urile relativ largi și nivelul înalt al RMO indică însă potențial de creștere a concurenței
- Integrarea în Uniunea Europeană accentuează concurența

Structura activelor sistemului bancar românesc

procente în total activ

	2001	2003	2006
Active interne, din care:	85,5	94,3	97,4
Creanțe asupra BNR și a instituțiilor de credit	27,2	29,3	34,9
Creanțe asupra sectorului nebancar autohton, din care:	44,4	53,8	54,8
– creanțe asupra sectorului guvernamental	10,8	4,8	1,6
– creanțe asupra corporațiilor	31,3	36,9	30,8
– creanțe asupra populației	2,3	12,2	22,4
Alte active	13,9	11,2	7,7
Active externe	14,5	5,7	2,6

Sursa: BNR

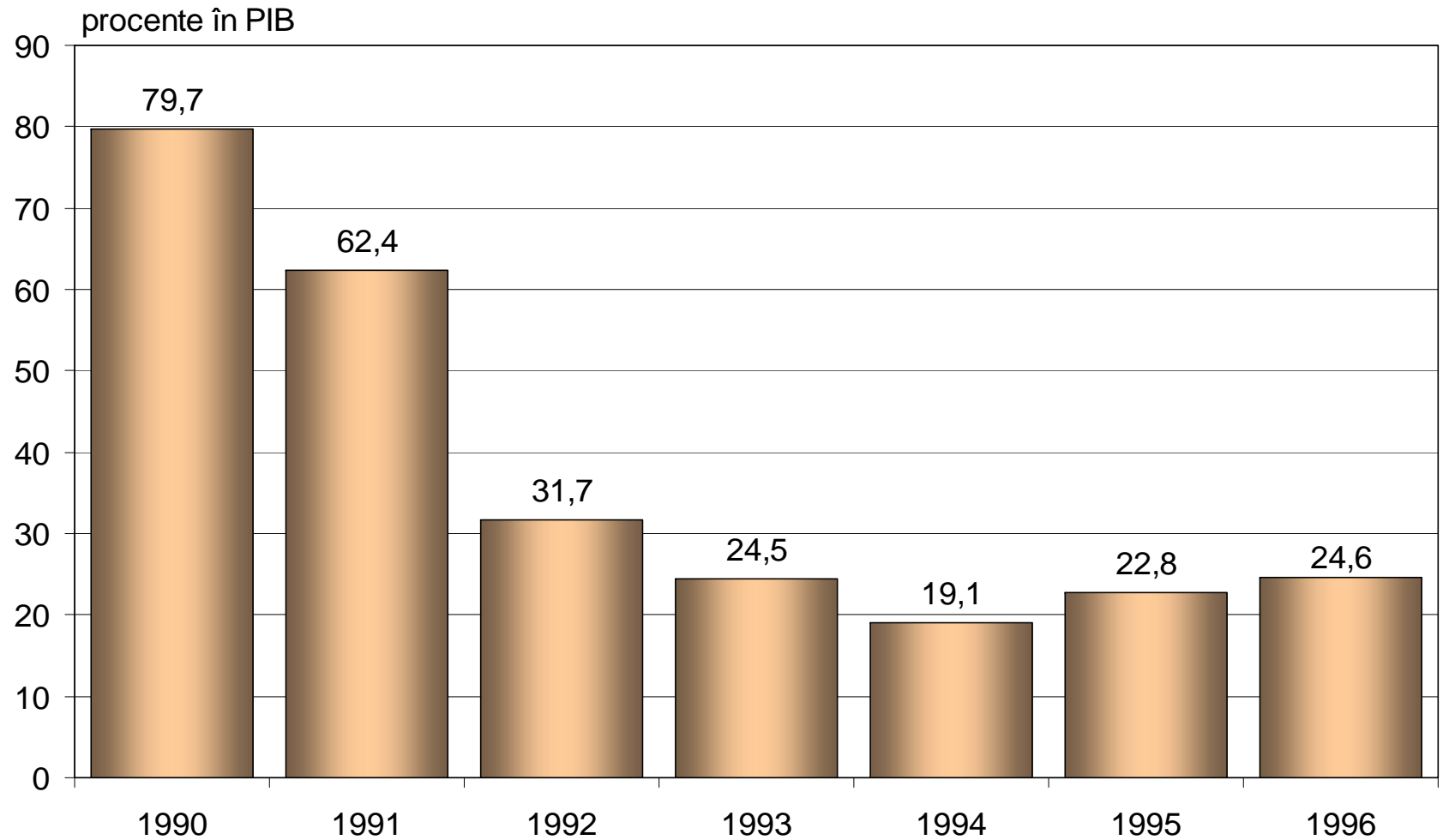
- Concurența crescută în sistemul bancar s-a reflectat, în contextul intrărilor de capital, în menținerea unui ritm alert de creștere a creditului neguvernamental
- Principalul segment de concurență: gospodăriile populației (creditul de consum), în special începând din 2003
- Totuși, excesul de lichiditate a făcut necesară creșterea RMO, de unde prezența masivă a BNR și a instituțiilor de credit (35 la sută în 2006)
 - ✓ Polonia: 13 la sută; Ungaria: 16,8 la sută; Cehia: 27 la sută; Letonia: 6,5 la sută; zona euro: 25,6 la sută
- În condițiile deficitelor fiscale reduse, ponderea creanțelor asupra sectorului guvernamental în total activ a continuat în anul 2006 trendul descrescător

Concluzii

- Reducerea RMO va contribui la reducerea costului capitalului bancar în România
- Adoptarea Basel II – efect similar
- Creșterea lichidității va mări presiunea pentru creșterea concurenței în sistemul bancar
- Cu o concurență crescută, marjele de profit vor fi mai mici, făcând atractive alte instituții ale sistemului financiar
- Creditul bancar va rămâne însă dominant în finanțarea externă a firmelor, chiar dacă creșterile vor alterna cu scăderile, așa cum de fapt a și fost cazul din 1990 până în prezent

Evoluția creditului bancar în România

Intermedierea financiară*

Sursa: BNR, INS

*) creditul neguvernamental/PIB

1990-1996 (1)

- **Excedent monetar (*monetary overhang*) în primii ani rezultat din economia de penurie (economii forțate)**
- **Răspunsul autorităților: program de stabilizare și liberalizarea prețurilor, care a confiscat excedentul monetar**
- **Dezintermediere severă, reversată temporar de credite direcționate în ultimii 2 ani**
- **Condițiile de afaceri au suferit schimbări majore (*broad lending channel*):**
 - ✓ Firmele își contractă activitatea în perioada 1990-1992: dispariția piețelor (inclusiv CAER), structură distorsionată a prețurilor
 - ✓ Instabilitate economică și legislativă, progrese modeste în planul reformelor din sectorul real
 - ✓ Inflația galopantă apropie orizonturile decizionale făcând imposibilă finanțarea proiectelor pe termen lung
 - ✓ Restricțiile bugetare slabe (RBS) (definiția Kornay) au făcut ca penuria (excesul cererii în raport cu oferta) să persiste, menținând presiunile inflaționiste
 - ✓ Cu RBS, firmele substituie creditul bancar cu credit comercial, extinzând arieratele
 - ✓ Înclinația spre economisire a populației a scăzut datorită persistenței ratelor negative ale dobânzii și atenuării treptate a iluziei monetare

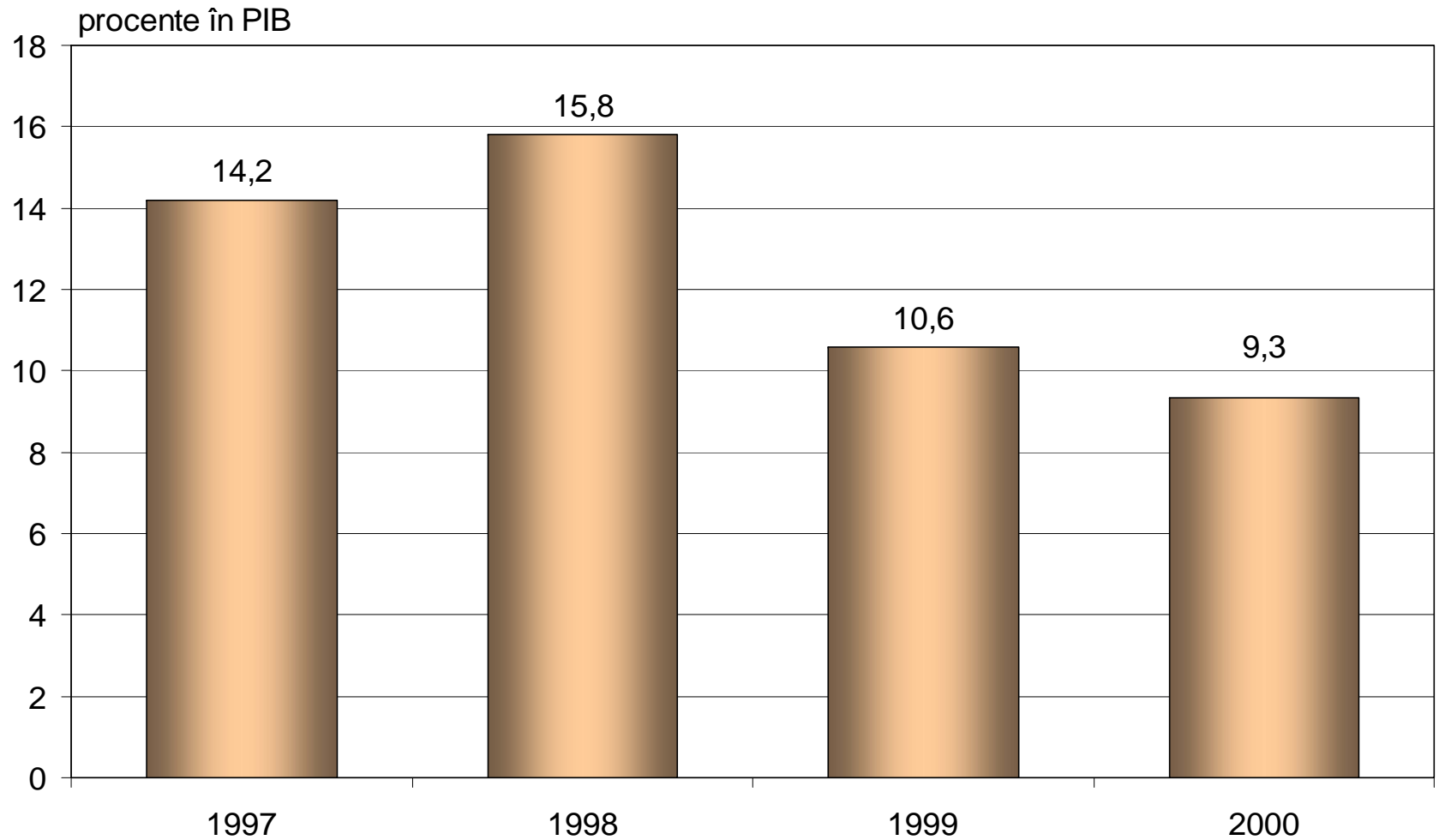
1990-1996 (2)

- Sistemul bancar s-a confruntat cu șocuri (*bank lending channel*):
 - ✓ Ratele dobânzii puternic negative au redus motivația băncilor de a acorda credite
 - ✓ Schimbări legislative, *know-how* inadecvat, lipsa concurenței, întârzierea privatizării
 - ✓ Intensificarea utilizării creditelor preferențiale și a celor direcționate (agricultură, energie) pentru a stimula creșterea economică nesustenabilă în perioada 1993-1996

Concluzii

- Șocurile din mediul de afaceri (*broad lending channel*) au fost cauze dominante pentru dezintermedierea financiară în perioada 1990-1993
- Deși au existat șocuri în sistemul bancar (*bank lending channel*), acesta a fost utilizat pentru atenuarea șocurilor din sectorul real și pentru promovarea creșterii economice nesustenabile din perioada 1993-1996

Intermedierea financiară*

Sursa: BNR, INS

*) creditul neguvernamental/PIB

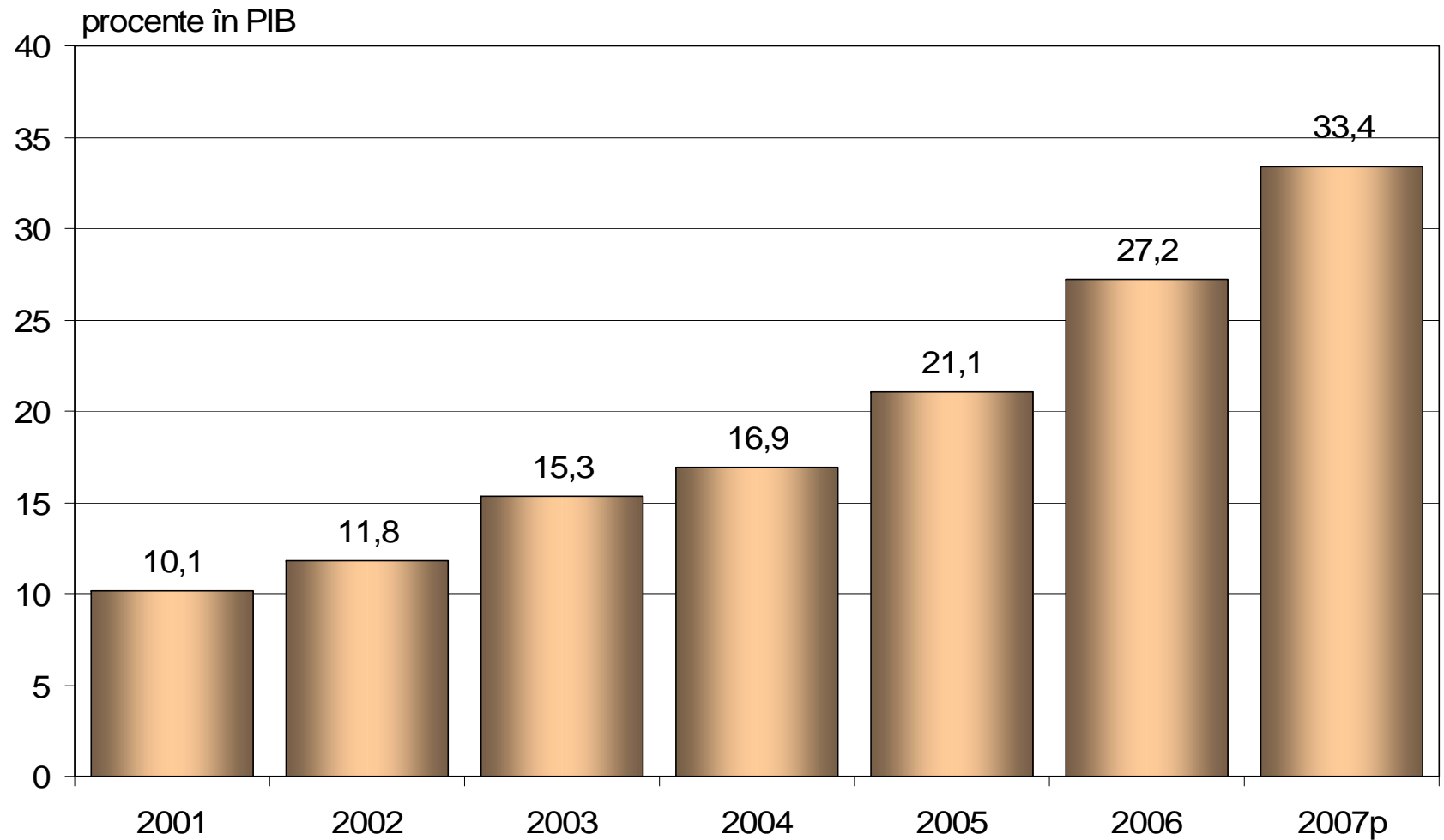
1997-2000

- **Continuarea tendinței de dezintermediere financiară**
- **Mediul de afaceri s-a schimbat și economia a intrat în recesiune în perioada 1997-1999 (*broad lending channel*)**
- **Firmele s-au confruntat cu șocuri provenind de la o serie de reforme:**
 - ✓ Eliminarea creditelor direcționate
 - ✓ Liberalizarea pieței valutare; subvențiile implicite prin rata de schimb au fost eliminate
 - ✓ Firmele au devenit „creditori tari” pentru firme
 - ✓ Arieratele sunt mutate prin intermediul furnizorilor de utilități la bugetul public
- **Băncile (*bank lending channel*)**
 - ✓ Falimente reflectând deteriorarea calității portofoliilor și carențele severe în administrarea riscurilor
 - ✓ Oportunități pentru plasamente în depozite la BNR și titluri de stat
 - ✓ Îngrijorări privind bonitatea și costuri crescute pentru monitorizarea clienților
 - ✓ Dificultăți (inclusiv legislative) în valorificarea garanțiilor

Concluzii

- Intermedierea financiară a atins cel mai scăzut nivel din ultimii 17 ani
 - ✓ Totuși, reformele au relansat creșterea economică în 2000
- Dezintermedierea a fost alimentată de șocuri pe ambele canale (*broad lending channel* și *bank lending channel*)
- Băncile nu au mai fost utilizate pentru atenuarea șocurilor din mediul de afaceri; dimpotrivă, reformele financiare au amplificat reformele dureroase din sectorul real

Intermedierea financiară*

Sursa: BNR; INS

*) creditul neguvernamental/PIB

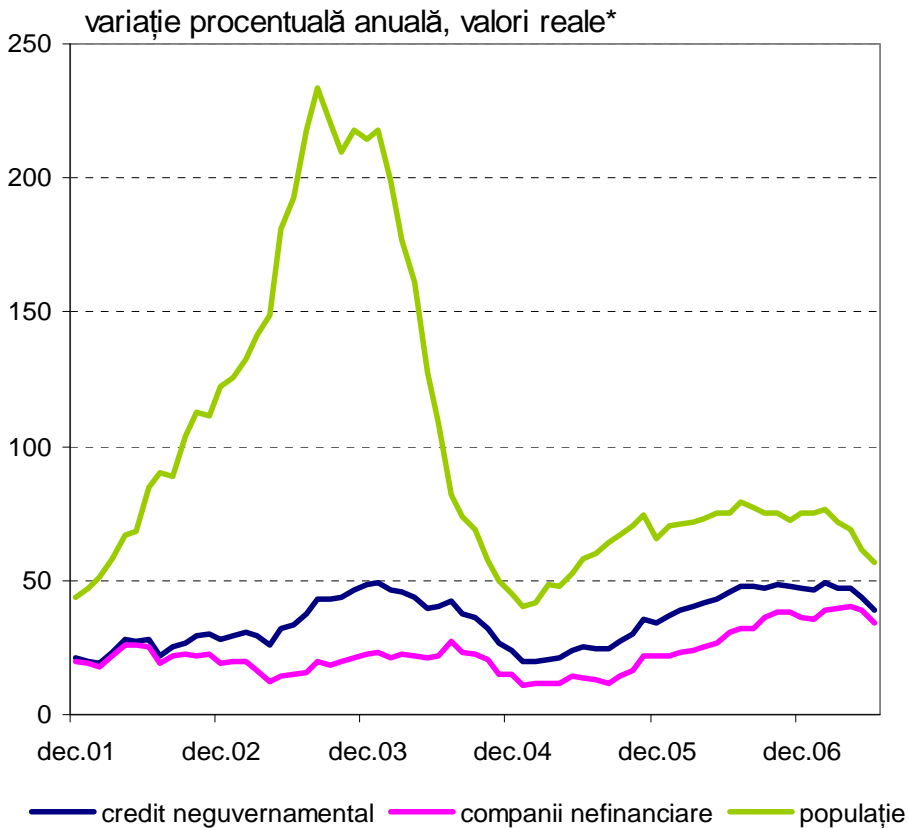
2001-2006 (1)

- **O serie de condiții se acumulează și permit expansiunea rapidă a creditului**
- **Condițiile de afaceri se îmbunătățesc și crește cererea pentru credite (*broad lending channel*)**
 - ✓ Progresele în termenii stabilității macroeconomice s-au reflectat în reducerea nivelului general al riscului
 - ✓ Inflația redusă a permis apariția creditului ipotecar, a mutat orizonturile decizionale spre termenul mediu-lung și a permis reducerea ratelor dobânzii și a *spread*-urilor ⇒ credite mai ieftine
 - ✓ Efectul de avuție, de bilanț, reforma fiscală și aprecierea leului ca urmare a intrărilor semnificative de capital au mărit venitul disponibil
 - ✓ A crescut înclinația spre consum și investiții imobiliare a populației
 - ✓ Economia a intrat în faza ascendentă a ciclului economic
 - ✓ Anticipații pozitive privind evoluția veniturilor și a ciclului afacerilor

2001-2006 (2)

- **Sistemul bancar s-a restructurat și privatizat (*bank lending channel*)**
 - ✓ A crescut volumul fondurilor de la băncile-mamă
 - ✓ Exces de lichiditate pe piețele monetară și valutară
 - ✓ Guvernanta corporativă îmbunătățită (*risk management* îmbunătățit, proceduri operaționale moderne)
 - ✓ Intensificarea concurenței
 - ✓ Evaluare mai puțin costisitoare a potențialilor clienți (Biroul de credit)
 - ✓ Percepția pozitivă asupra bonității clienților concretizată în reducerea primelor de risc

Dinamica creditului neguvernamental în România

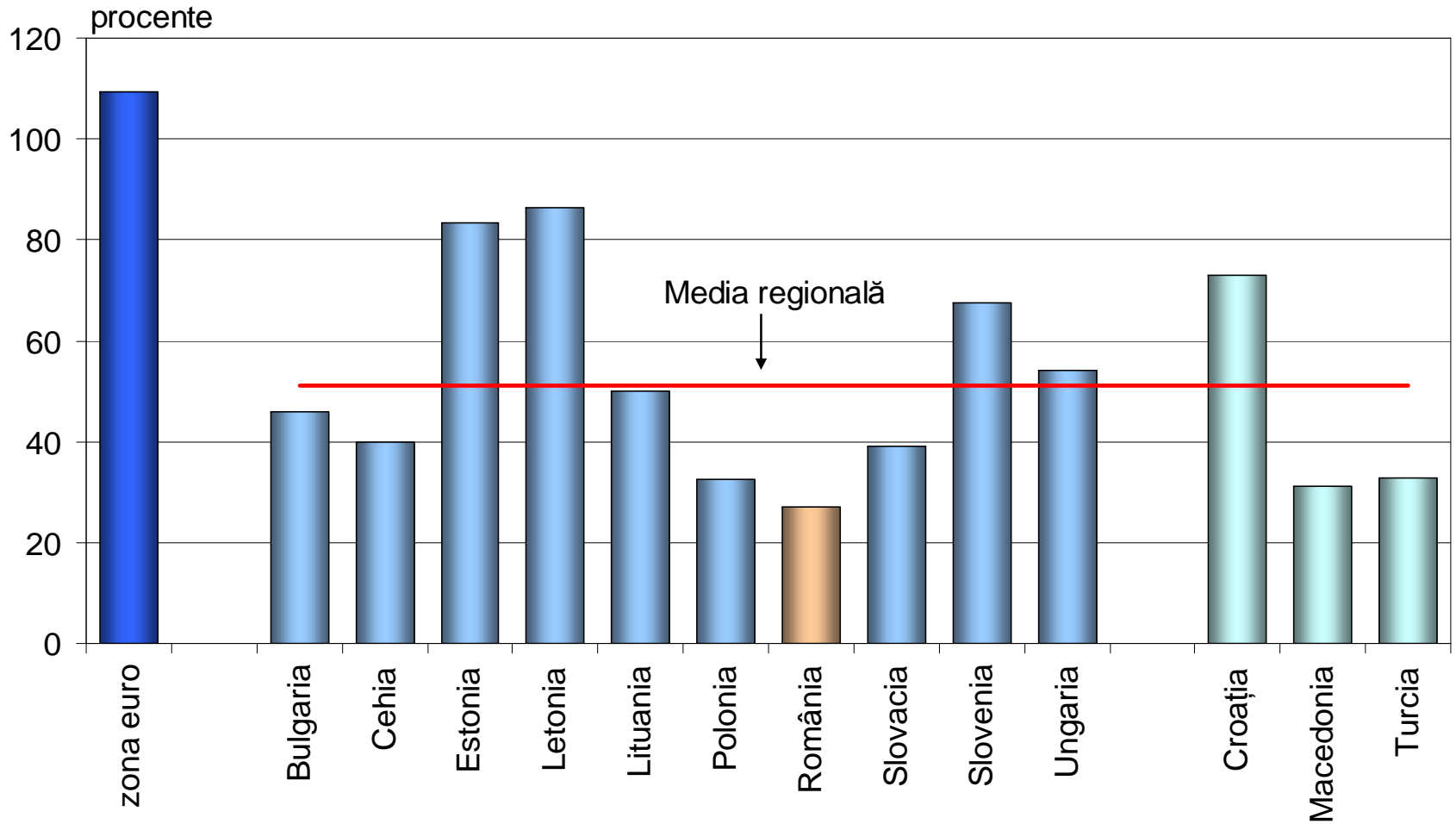
*) deflatat cu IPC

Sursa: BNR, INS

- Ritmuri înalte de creștere a creditului neguvernamental
- Bază de pornire redusă
 - ✓ Decembrie 2000: stocul de credite reprezenta 3,1 mld. EUR
 - Polonia: 52,7 mld. EUR
 - Cehia: 26,3 mld. EUR
 - Ungaria: 15,1 mld. EUR
- Creditul către populație a înregistrat cea mai rapidă dinamică

**Unde am ajuns după aceste creșteri
impresionante comparativ
cu alte țări din regiune?**

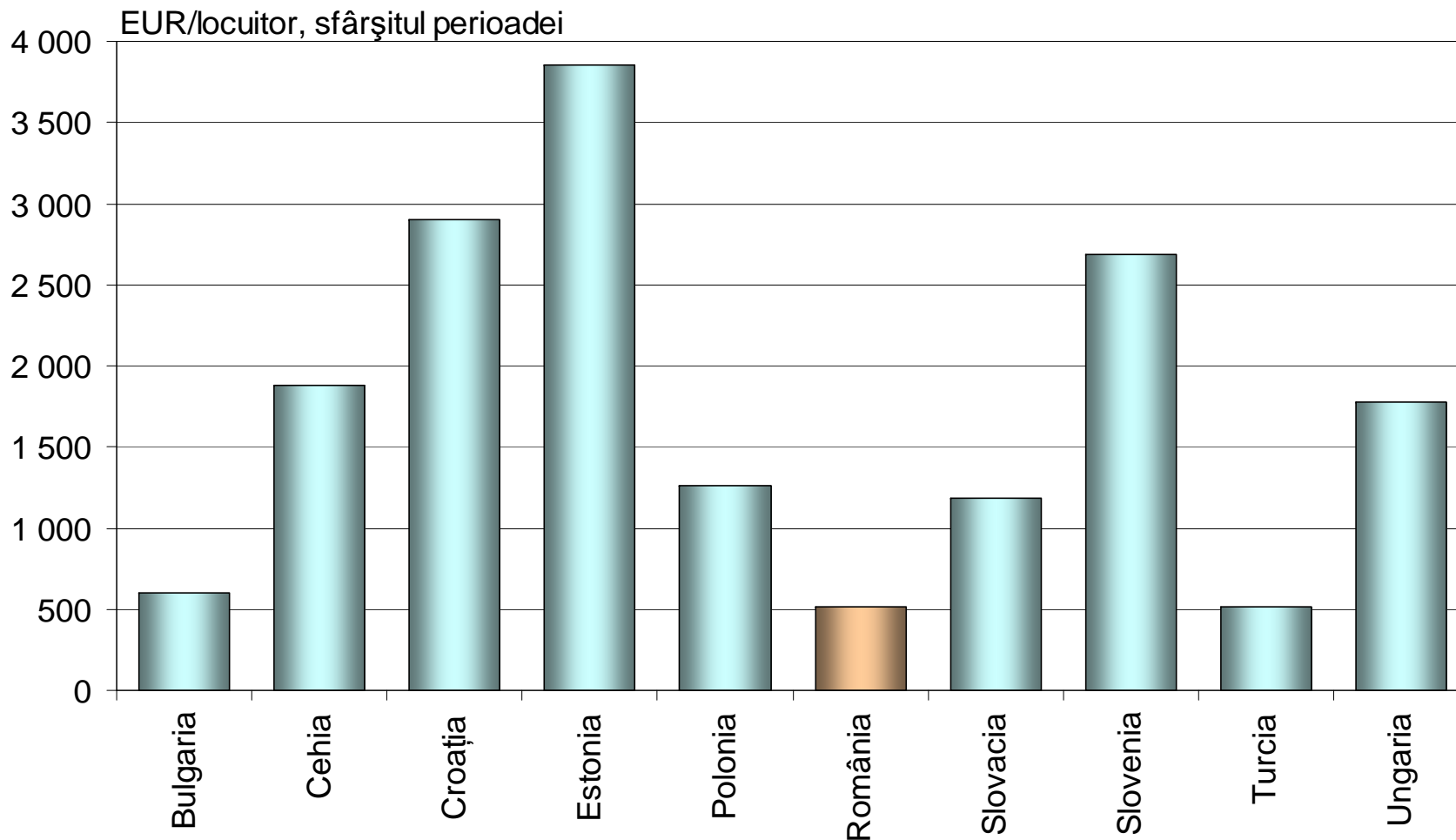
Intermedierea financiară* 2006

Sursa: FMI - IFS, BNR

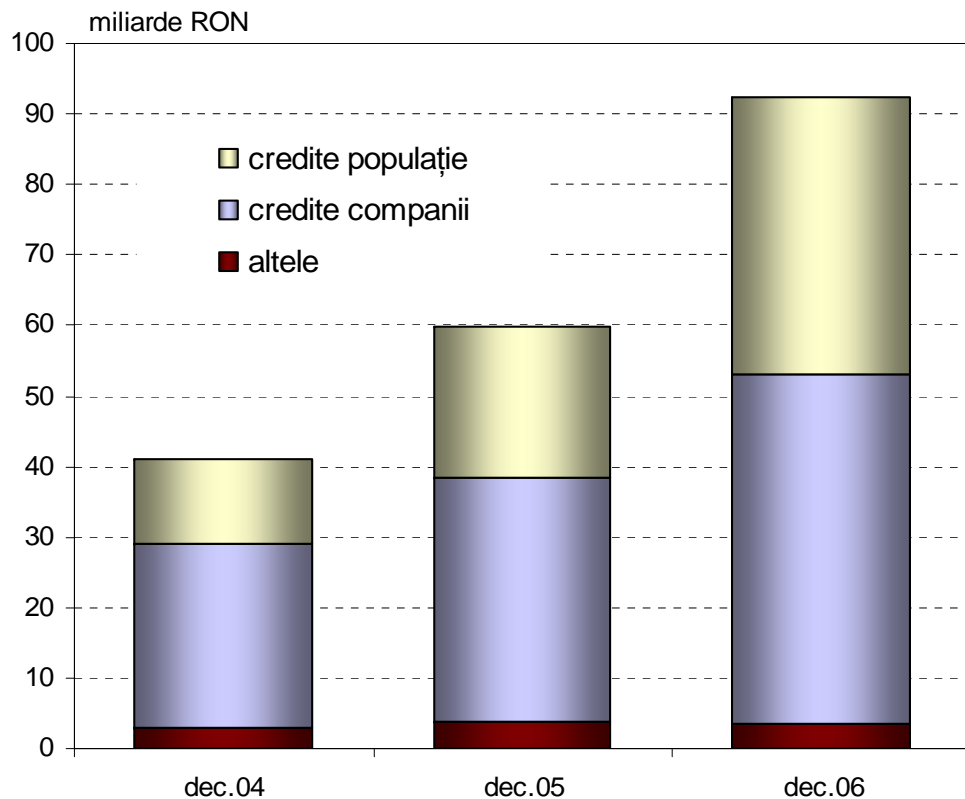
*) credit neguvernamental/PIB

Creditele acordate populației 2006

Sursa: site-urile băncilor centrale, Eurostat

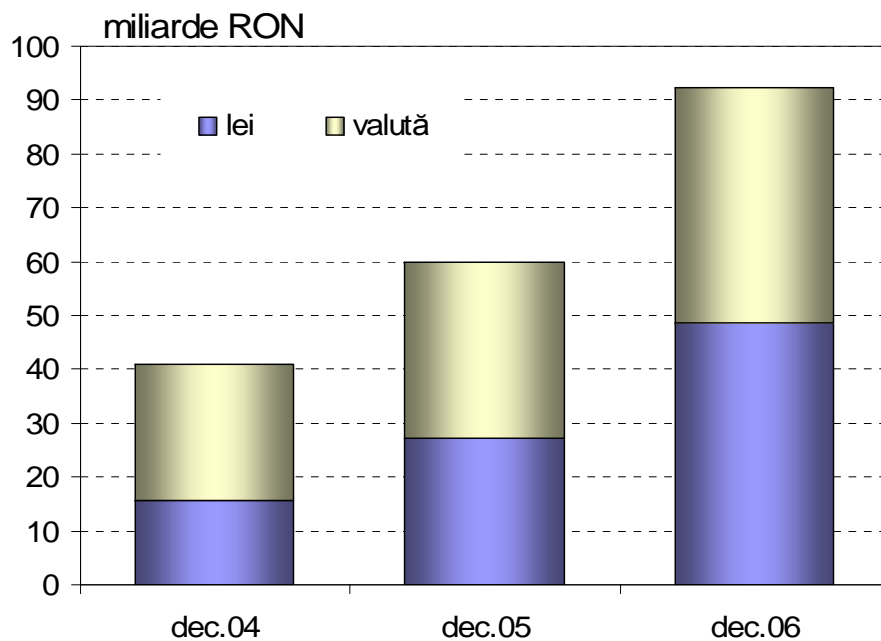
Evoluții structurale: pe tipuri de debitori

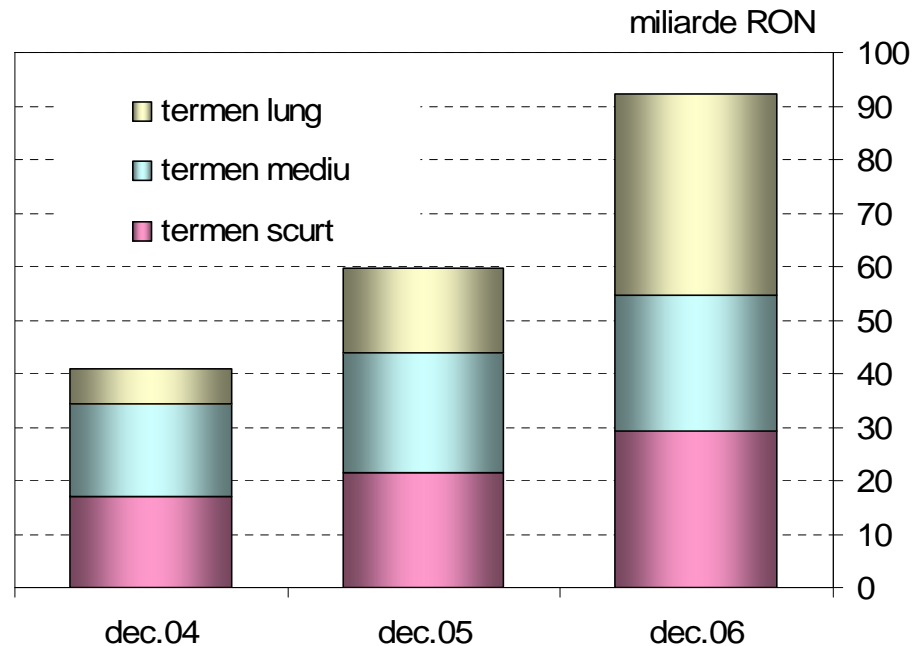
Sursa: BNR

- Principala modificare structurală: creșterea rapidă a ponderii creditului către populație (iunie 2007: 45 la sută din total)
- Contrar realităților europene, 79 la sută din creditul acordat populației este pentru consum; creditul ipotecar are încă un rol limitat
- Companiile se finanțează preponderent bancar pentru nevoile de trezorerie
- Mai 2007: 67,5 la sută din creditele companiilor erau acordate IMM-urilor, corporațiile accesând mai ușor și alte forme de finanțare

Evoluții structurale: monedă de denominare și maturitate

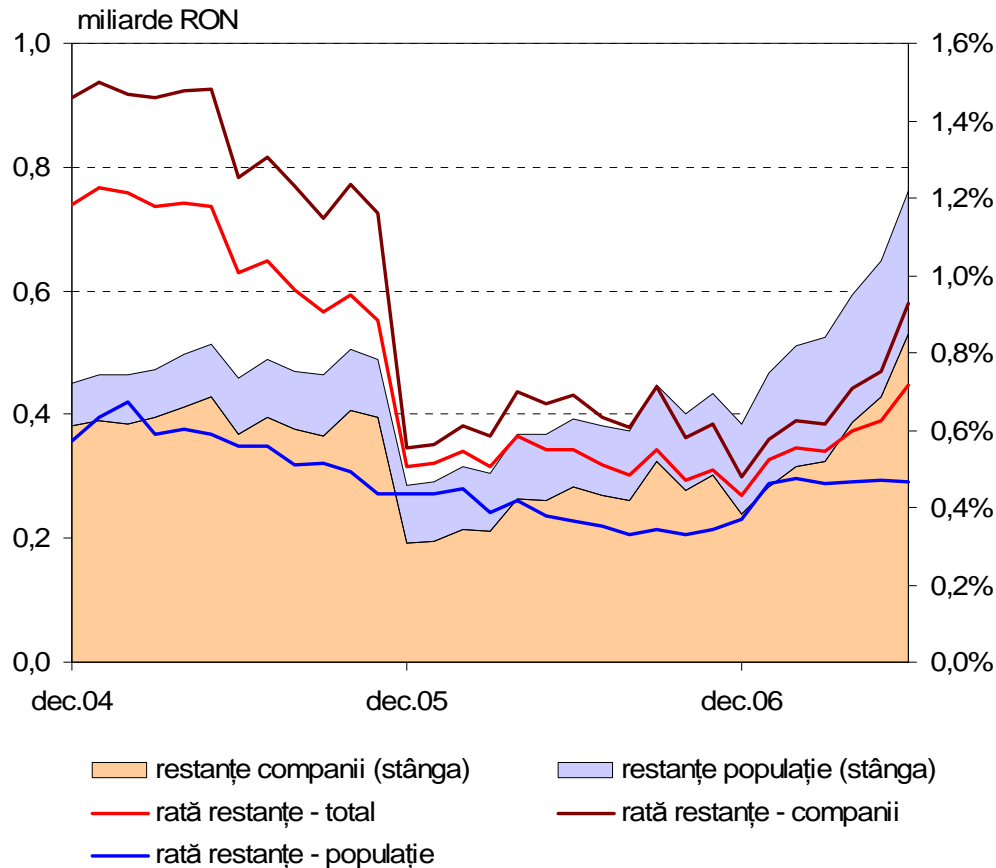
Sursa: BNR

Sursa: BNR

- **Aprecierea leului a determinat creșterea rapidă a creditului în valută.** Monitorizare atentă de către BNR și adoptarea de măsuri de politică monetară și prudențiale
- **Dezinflația și reducerea dobânzilor au stimulat creditul în lei** ⇒ ritmuri de creștere superioare pentru creditul în lei comparativ cu cel în valută în perioada 2005-2007 ⇒ recuperarea poziției dominante în structura creditului
- **Ponderea creditelor pe termen lung a crescut semnificativ** din 2004 atingând 46 la sută în iunie 2007 ⇒ aspect pozitiv pentru finanțare, dar riscuri suplimentare pentru bănci

Evoluția restanțelor

- Ratele restanțelor sunt reduse și au avut un trend descrescător în perioadele de creștere puternică a creditului
- Populația prezintă un risc mai redus de credit
- Restanțele ar putea crește odată cu apariția fazei descendente a ciclului economic
- Responsabilitatea băncilor în selectarea și evaluarea clienților este vitală

Sursa: BNR

De ce îngrijorează ritmul înalt al creditului?

- Alimentează excesul de cerere agregată
- Riscuri crescute pentru stabilitatea financiară:
 - ✓ Corelație pozitivă cu creșterea deficitului contului curent
 - ✓ Creșterea ponderii serviciului datoriei în venitul populației
 - ✓ Proliferarea riscului valutar
 - populația este eminentemente *unhedged*
 - iunie 2006: **doar 22 la sută** din valoarea serviciului datoriei în valută a firmelor era acoperită din fluxul net de încasări (exporturi-importuri)
 - ✓ Capacitatea sectorului bancar de a gestiona riscuri în creștere
 - ✓ Escaladarea prețurilor activelor imobiliare ⇒ cu riscuri suplimentare transferate prin intermediul garanțiilor bancare

Răspunsul autorităților

Recurs la întreaga gamă de instrumente

➤ *Măsuri de politică monetară*

- ✓ Creșterea ratelor dobânzii în anumite perioade
- ✓ Majorarea ratei rezervelor minime obligatorii pentru pasivele în valută și extinderea bazei de calcul

➤ *Măsuri prudențiale și administrative*

- ✓ Limitarea accesului populației la creditarea bancară prin impunerea de constrângeri de lichiditate (grad maxim de îndatorare, avans pentru creditele ipotecare etc.)
- ✓ Limitarea creditării în valută funcție de fondurile proprii ale băncilor
- ✓ Reglementarea instituțiilor financiare nebancale

➤ Măsurile administrative și prudențiale promovate la **nivel internațional** au fost:

- ✓ Solicitarea de rezerve suplimentare pentru creșterea creditului (Bulgaria)
- ✓ Înăsprirea reglementărilor privind provizionarea (Bulgaria)
- ✓ Creșterea ponderilor de risc pentru creditele ipotecare (Bulgaria, Estonia)

Caracteristicile și succesiunea măsurilor BNR (1)

- *Rezervele minime obligatorii (RMO)* – principalul instrument folosit:
 - ✓ **August 2004:** majorarea ratei RMO pentru pasivele în valută de la 25 la sută la 30 la sută concomitent cu menținerea nivelului pentru depozitele în lei
 - ✓ **August 2005:** extinderea bazei de calcul al RMO pentru depozitele în valută și reducerea la 16 la sută a ratei RMO pentru depozitele în lei în scopul încurajării creditării în monedă națională
 - ✓ Creșterea ratei RMO pentru resursele atrase în valută de la 30 la sută la 35 la sută (ianuarie 2006) și la 40 la sută (martie 2006)
 - ✓ **Iulie 2006:** creșterea ratei RMO pentru pasivele în lei cu scadența mai mică de doi ani de la 16 la sută la 20 la sută

Caracteristicile și succesiunea măsurilor BNR (2)

➤ *Măsuri prudențiale și administrative:*

- ✓ **Februarie 2004:** reglementări prudențiale ale restricțiilor de lichiditate pentru accesarea:
 - creditului de consum (limitarea angajamentelor de plată la 30 la sută din venitul net, avans, garanții etc.)
 - creditului ipotecar (valoarea creditului: maxim 75 la sută din valoarea imobilului; garanții: 133 la sută din valoarea creditului; limitarea angajamentelor de plată la 35 la sută din venitul net)
- ✓ **August 2005:** reglementări prudențiale suplimentare ce înăspresc cerințele de selecție pentru populație: serviciul total al datoriei este limitat la 40 la sută din venitul net

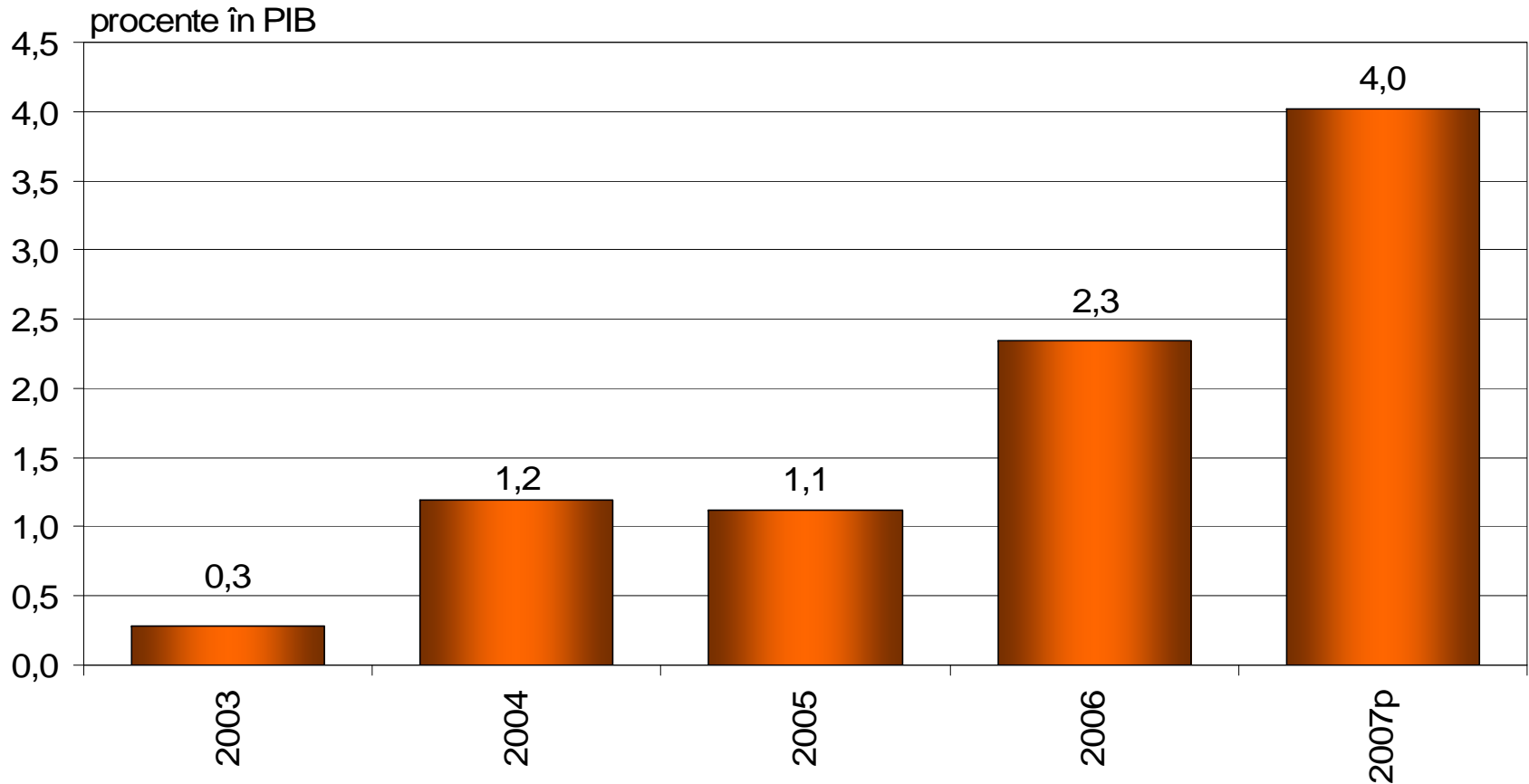
Caracteristicile și succesiunea măsurilor BNR (3)

- **Septembrie 2005:** limitarea expunerii instituțiilor de credit la riscul valutar (limitarea la 300 la sută din valoarea fondurilor proprii a expunerilor din creditele în valută acordate debitorilor neacoperiți în mod natural la riscul valutar) ⇒ în vigoare până în decembrie 2006
 - ✓ Perfecționarea reglementărilor privind constituirea de provizioane și clasificarea creditelor ținând seama de riscul valutar al solicitantului de credit
- **Ianuarie 2006:** reglementarea activității de creditare a instituțiilor financiare nebankare
- **Septembrie 2006:** extinderea reglementărilor prudențiale de limitare a riscului de credit al populației și la nivelul instituțiilor financiare nebankare și includerea în serviciul datoriei a tuturor costurilor aferente creditării
- **Martie 2007:** eliminarea restricțiilor privind condițiile de creditare a populației

Eficiența măsurilor (1)

- Măsurile de limitare a creșterii creditului au venit dintr-o atitudine prudentă a BNR
- Au avut uneori caracter „neortodox” și treptat au fost eliminate
- Apelul la măsuri “neortodoxe” a fost motivat și de:
 - ✓ Spațiu limitat de manevră în utilizarea ratei dobânzii în contextul liberalizării contului de capital (dilema Tošovský)
 - ✓ Absența altor stabilizatori: conduită prociclică a politicii fiscale și a veniturilor

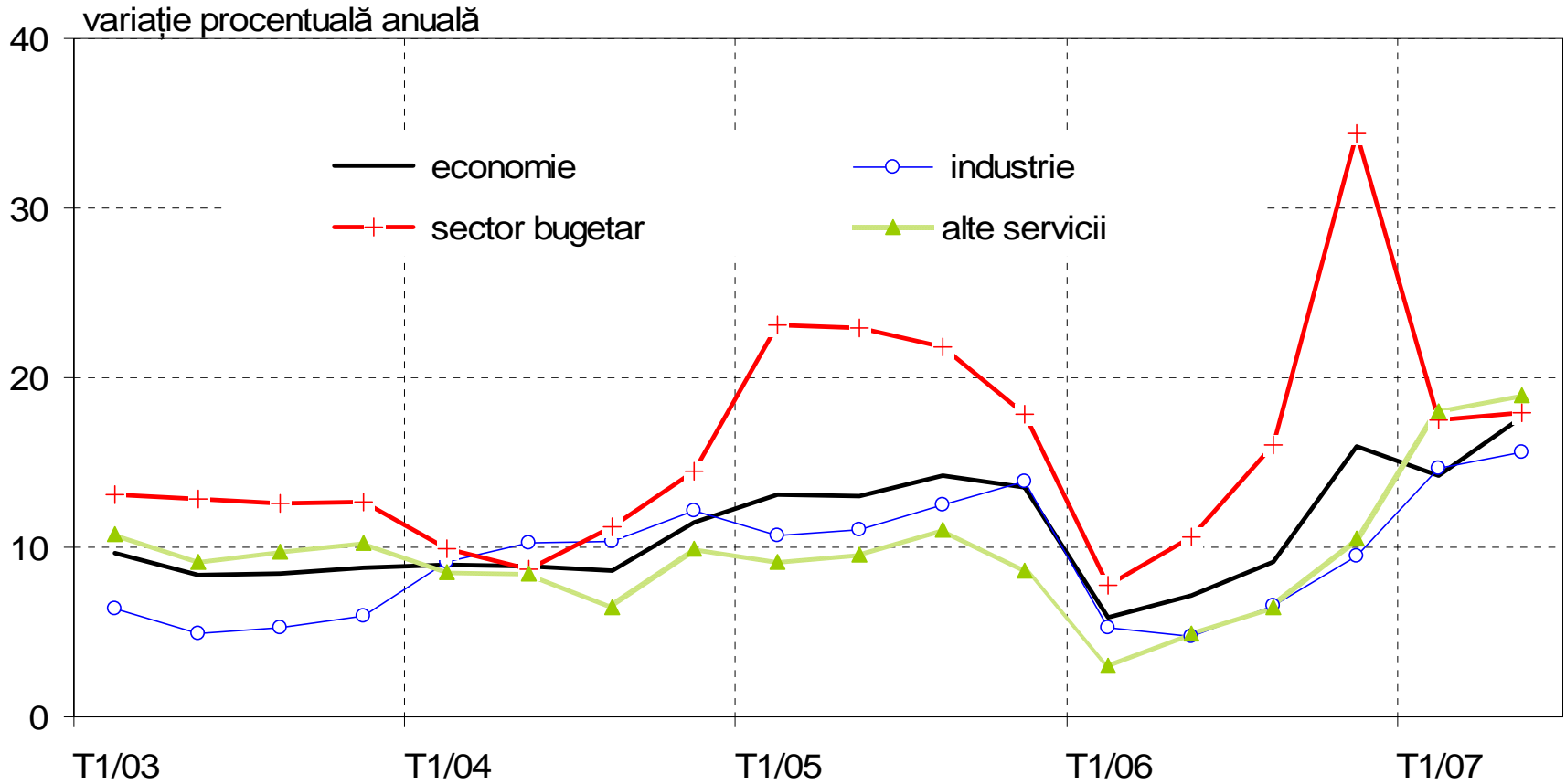
Deficitul fiscal structural*

* deficit fiscal conform ESA95; ajustare ciclică potrivit metodologiei SEBC

Sursa: MEF, calcule BNR

Câștigurile salariale nete reale*

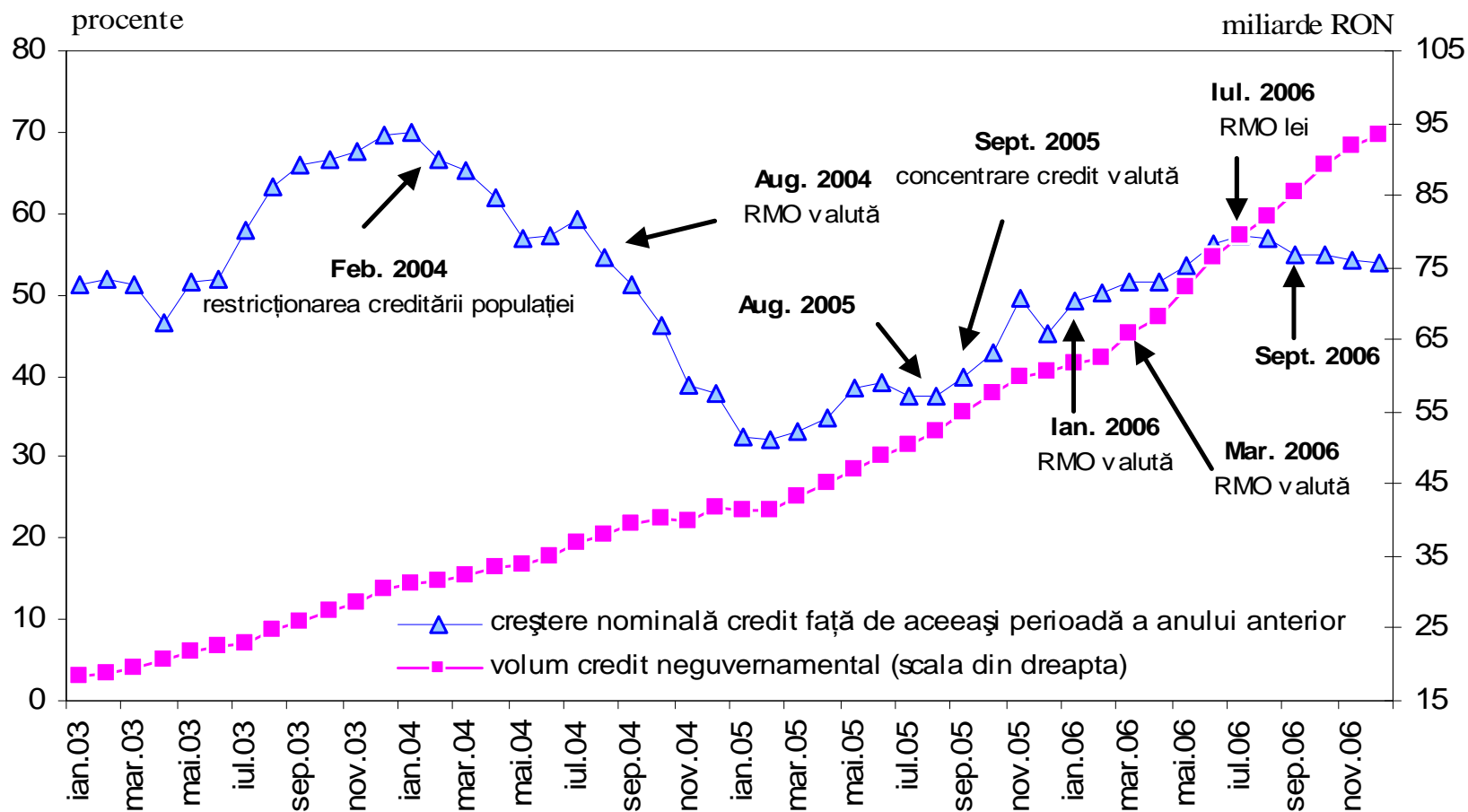
* deflatat prin IPC

Sursa: INS, calcule BNR

Eficiența măsurilor (2)

- Eficiența măsurilor a fost limitată din două motive:
 - ✓ Băncile și debitorii au găsit căi de eludare a constrângerilor
 - exportul de intermediere – fie prin acordarea creditelor direct de către banca-mamă, fie prin vânzarea creditelor către SPV-uri
 - acordarea de credite pe termene mai lungi
 - separarea unor costuri ale creditării incluse anterior în rata dobânzii
 - majorarea capitalului băncilor
 - ✓ Mecanismele de transmisie a constrângerilor de la sistemul financiar către economia reală sunt slabe datorită:
 - intermedierei financiare încă reduse ⇒ slaba eficiență a canalului ratei dobânzii
 - dificultăților în utilizarea canalului creditului: lichiditate structurală a băncilor și capitaluri semnificativ mai mari decât cerințele reglementate

Evoluția creditului neguvernamental și efectul măsurilor de limitare a creșterii acestuia

Sursa: BNR

Concluzii pentru perioada 2001-2006

- Ambele canale au concurat la creșterea creditului
- Creșterea rapidă a creditului, deși necesară, este asociată cu riscuri
- Măsurile administrative de temperare a creditului au eficiență redusă
- Rol crescut pentru supravegherea bazată pe evaluarea riscului, dar și pentru îmbunătățirea sistemelor de management al riscului la nivelul băncilor
- Prudență în politicile macroeconomice și în politica veniturilor pentru a evita șocurile

Concluzii privind evoluția creditului în perioada 1990-2007

- Nu putem vorbi de o ciclicitate a creditului în perioada 1990-2000
- Faza ascendentă a ciclului economic a stimulat creditul în perioada 2001-2007
- O încetinire a creșterii creditului va apărea odată cu intrarea în faza descendentă a ciclului economic (*broad lending channel*)
- Băncile și-au consolidat sistemele de gestionare a riscurilor. Un șoc este posibil mai ales din partea factorilor externi (*bank lending channel*)

**Contextul regional:
Europa centrală și de est, 2001-2006**

Trăsături comune

- Sistem financiar bazat pe bănci universale
- Piața de capital joacă un rol relativ minor în finanțarea firmelor
- Transformare comprehensivă a sectorului bancar prin:
 - ✓ Modernizarea supravegherii și reglementării prudențiale
 - ✓ Privatizare și consolidare bancară
- Pondere dominantă a capitalului străin, în special din UE
- Creștere alertă a creditului

Motive de îngrijorare? (1)

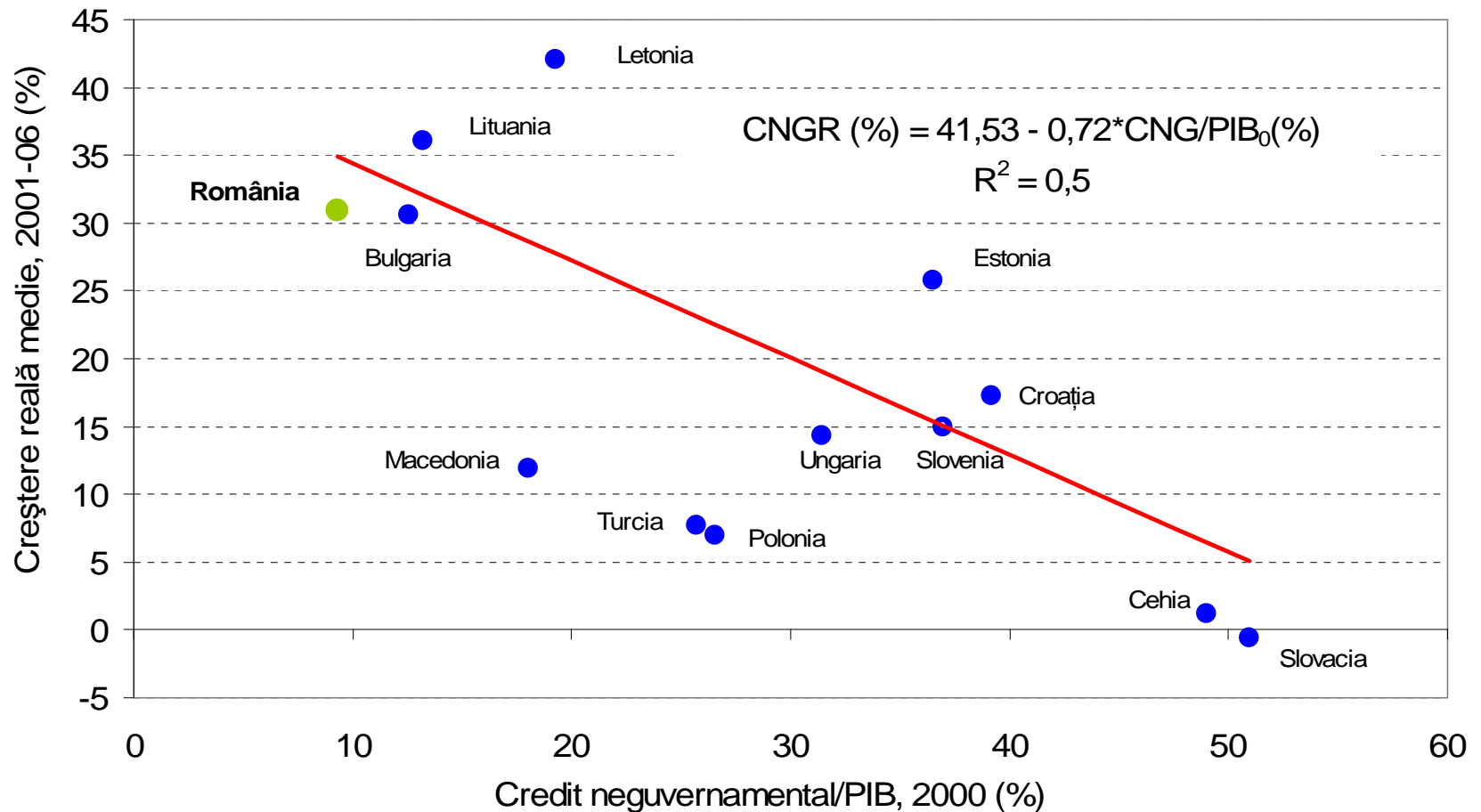
NU

- În majoritatea cazurilor reflectă un proces firesc de adâncire financiară
- Efect *crowding-in* (eliberarea de resurse suplimentare, alocate anterior finanțării deficitelor publice)
- Menținerea indicatorilor de prudență bancară la niveluri confortabile

Totuși:

- Volumul mare de credite noi poate ascunde potențialele probleme de calitate a portofoliului

Câștigurile de intermediere financiară sunt cu atât mai mari cu cât baza de pornire este mai mică

Sursa: FMI - IFS, BNR

Indicatori de prudențialitate ai sectorului bancar

procente

	Credite neperformante/ total credite		Rata de adecvare a capitalului		ROE		ROA	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006
Bulgaria	2,6	2,2	25,2	14,5	14,9	21,7 ***	2,1	2,2
Croația	5,9	3,5 *	17,2	13,2	13,7	12,7	1,6	1,5
Cehia	9,2	3,6	14,2	11,4	27,4	23,8 ***	1,1	1,3 ***
Polonia	...	5,3	14,2	13,2	5,5	22,2	0,5	1,7
România	1,1	2,8	25,0	18,1	18,3	10,2	2,6	1,3
Slovacia	7,9	3,7 **	21,3	13,7 ***	11,5	19,5 **	1,2	1,4 **
Slovenia	3,9	2,5	11,9	11,1	12,6	15,1	1,1	1,3
Turcia	17,6	3,7 *	25,1	22,0	9,3	12,5 *	1,1	1,7 *
Ungaria	3,7	2,7 ***	13,0	10,8	19,8	29,0	1,7	2,2

* iunie

** august

*** septembrie

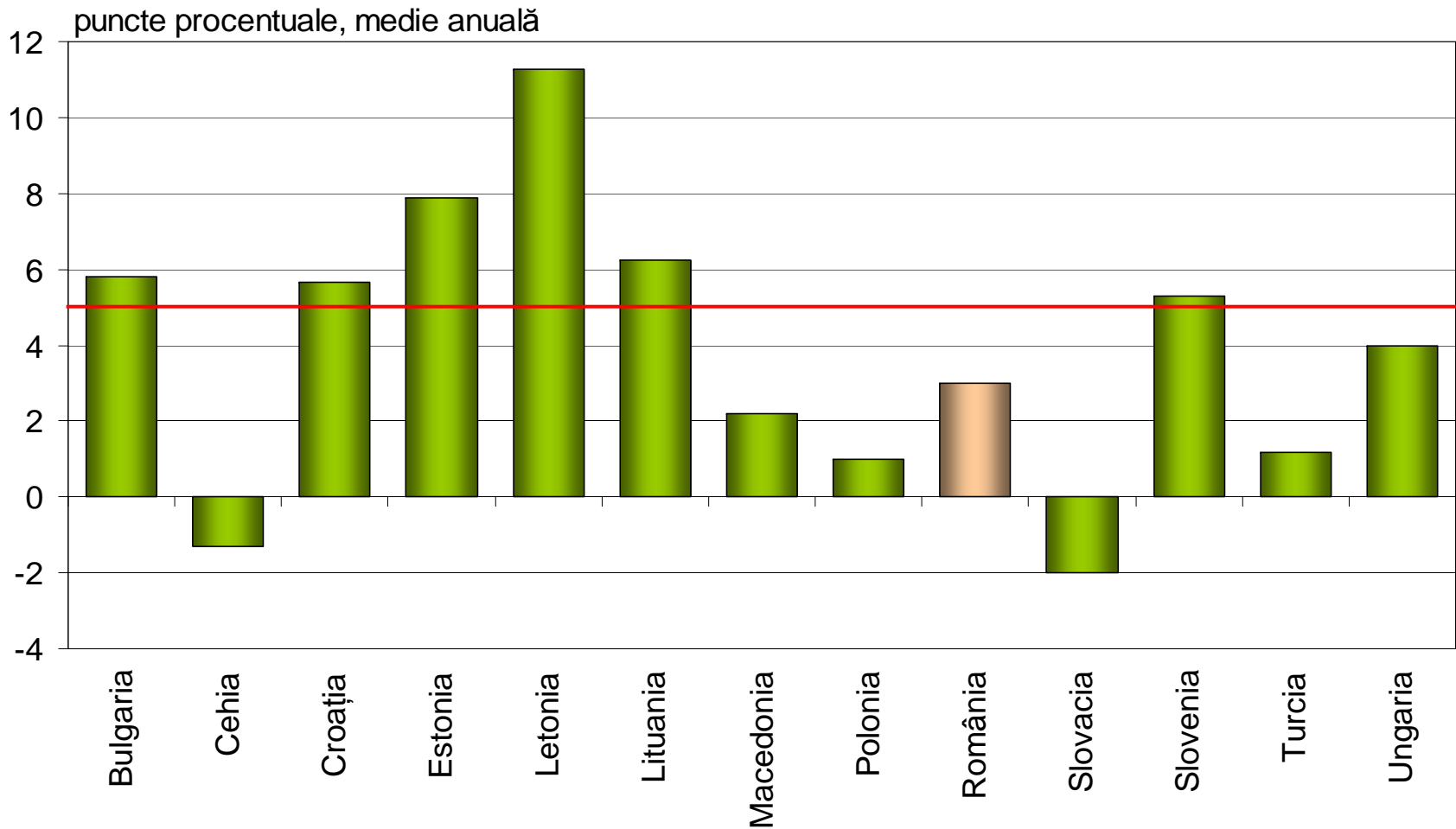
Sursa: site-uri bănci centrale, IMF Global Financial Stability Report, Aprilie 2007

Motive de îngrijorare? (2)

DA

- Dinamică a creditului superioară pragurilor de siguranță indicate în literatura de specialitate
 - ✓ Mai mult de 5 la sută din PIB pe an pentru o perioadă mai mare de 5 ani (Demirgüç-Kunt și Detragiache, 1997)
 - ✓ Creștere de peste 50 la sută pe an a creditului bancar acordat sectorului privat, prelungită pe o perioadă mai mare de 3 ani (Inci Öetker-Robe, 2005)
- Pondere ridicată a creditării în valută
 - ✓ Creșterea ponderii finanțării din resurse externe pe măsura liberalizării contului de capital
 - ✓ Aprecierea reală a monedelor naționale

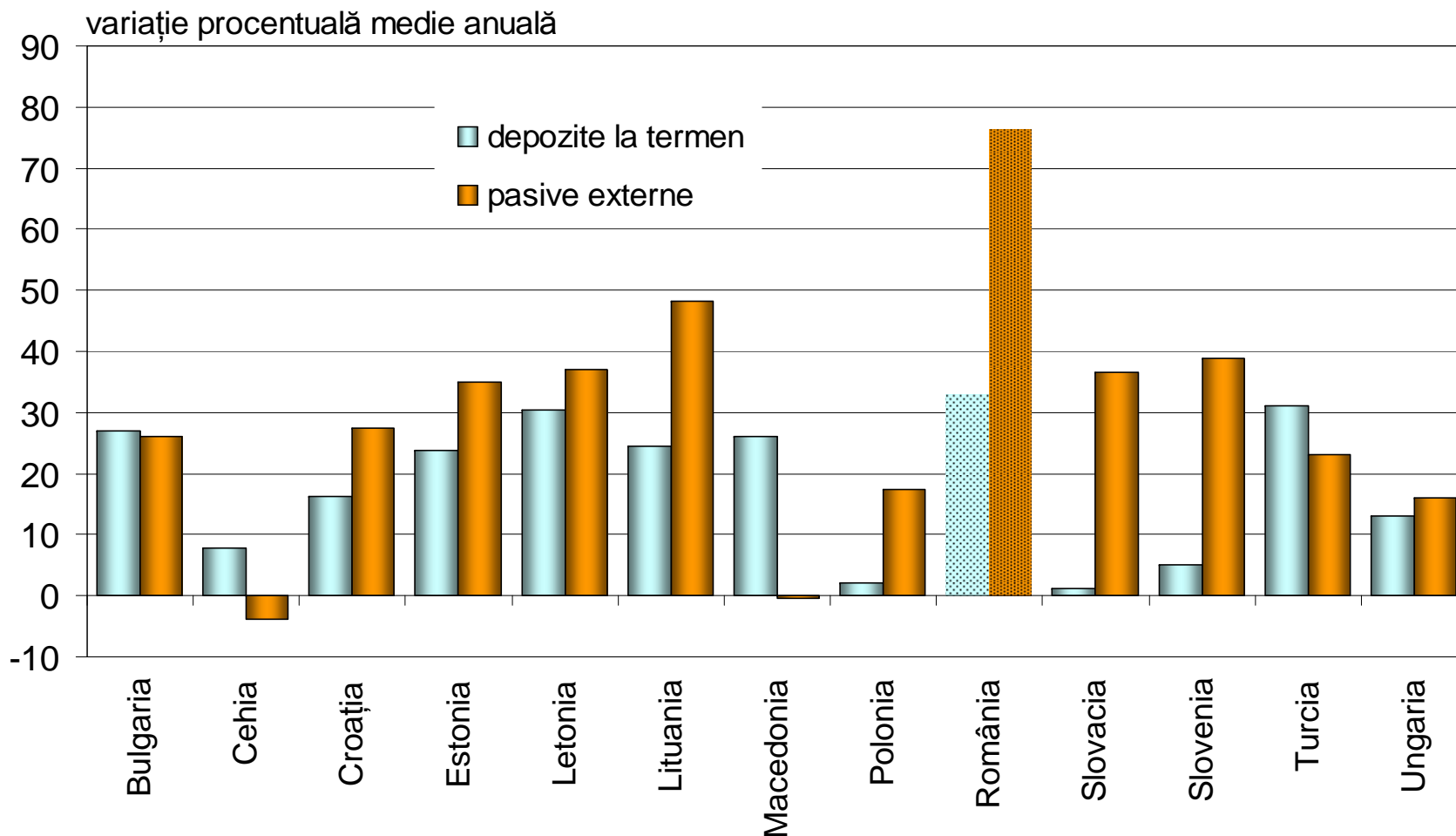
Câștigurile anuale medii în intermedierea financiară* 2001-2006

Sursa: FMI - IFS, BNR

*) credit neguvernamental/PIB

Ritmul mediu anual de creștere a pasivelor bancare 2001-2006

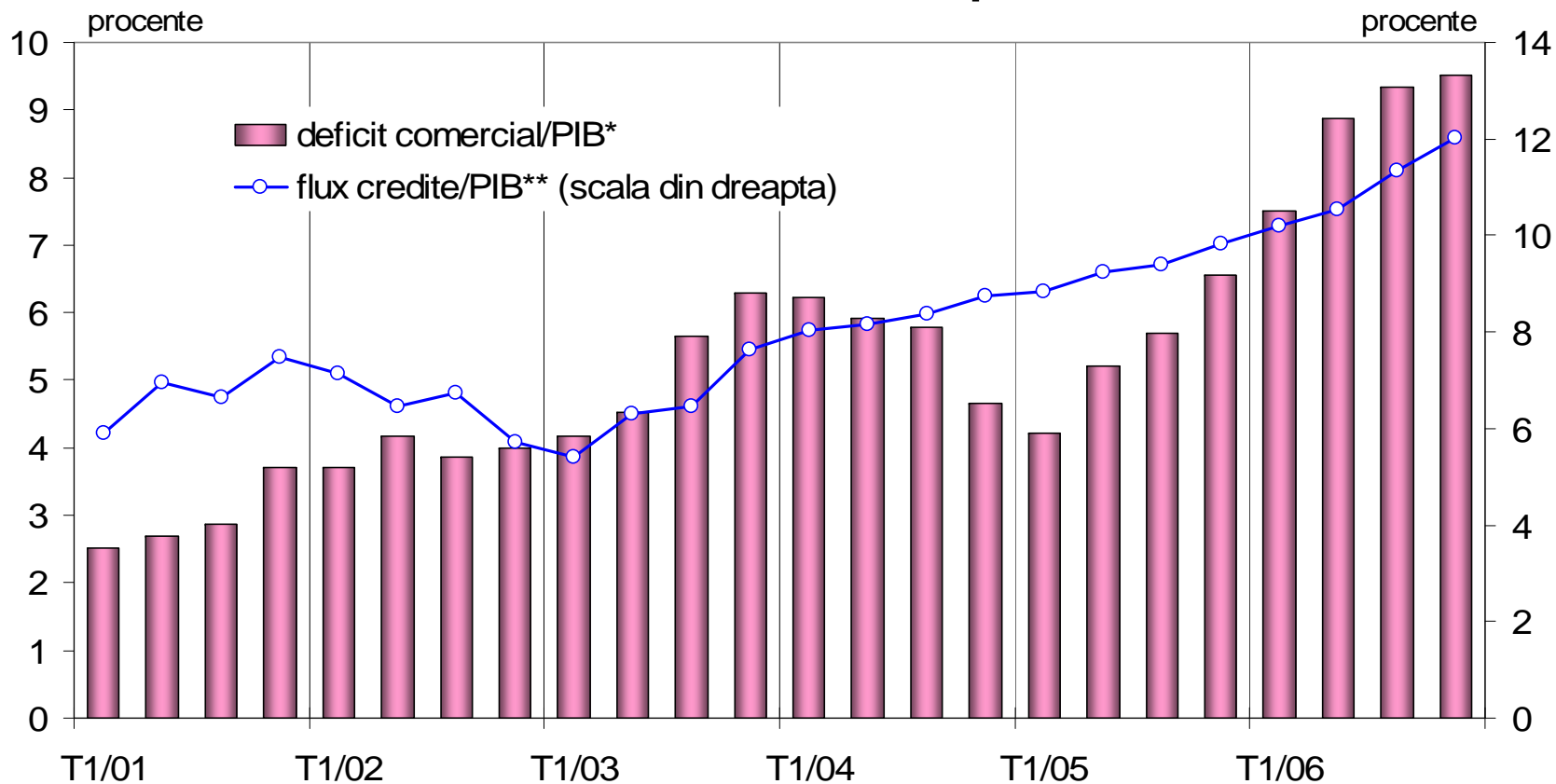
Sursa: FMI - IFS, BNR

Motive de îngrijorare? (3)

DA

- Expansiunea mai rapidă a creditului de consum în comparație cu cel destinat investițiilor
 - ✓ Risc de supraîndatorare a populației
- Riscuri macroeconomice:
 - ✓ Presiuni inflaționiste
 - ✓ Accentuarea dezechilibrului extern

Adâncirea deficitului comercial și variația stocului de credite sunt corelate pozitiv

Sursa: INS, BNR

*) Deficitul comercial și PIB reprezintă fluxuri trimestriale cumulate pe perioada $[T-4, T]$.

**) Fluxul de credite reprezintă diferența dintre stocul de la momentul T și cel de la momentul T-4.

Perspectivetele creditării în România

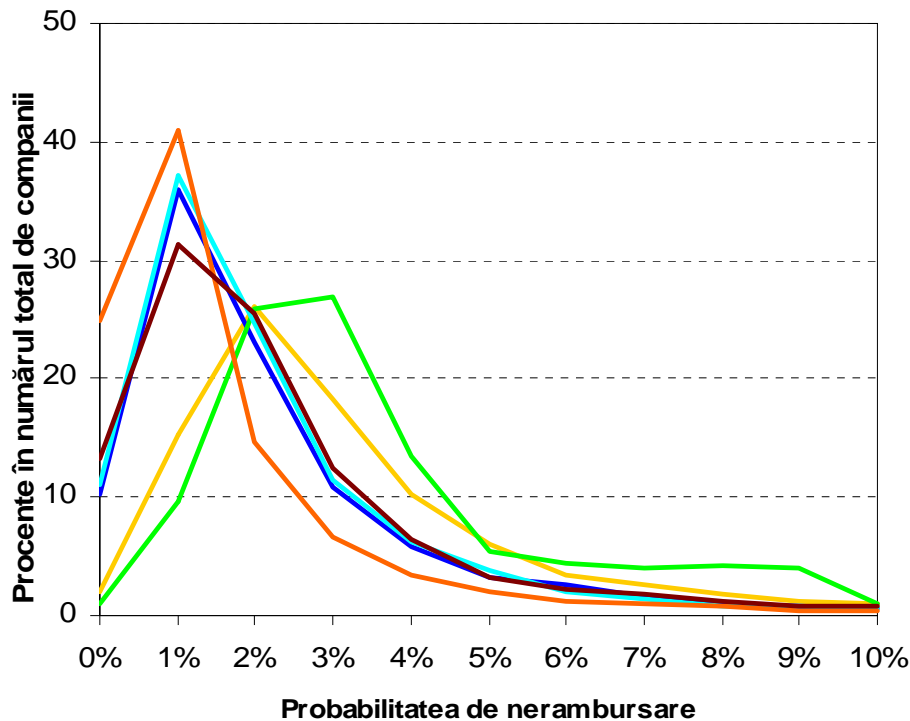
Perspectivile creditării

- *Broad lending channel* -

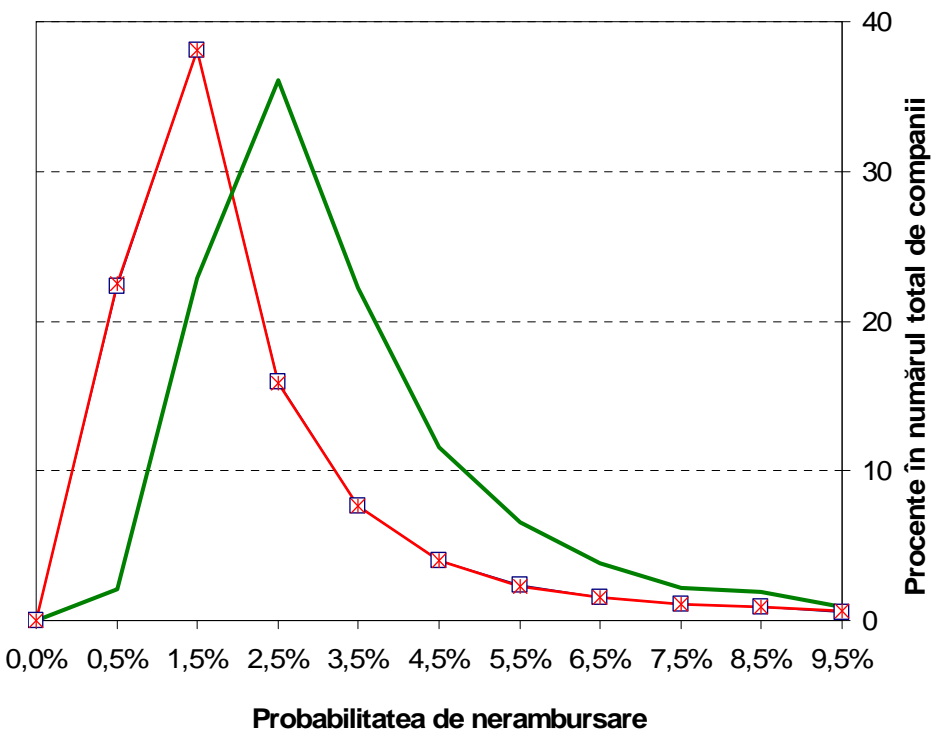
- România este un *mature stabilizer*
- Menținerea trendului crescător al veniturilor gospodăriilor și așteptările optimiste asupra situației financiare viitoare
 - ✓ Pe termen scurt: potențial pentru creditul de consum
 - ✓ Pe termen mediu și lung: potențial pentru creditul ipotecar
- Gradul redus de finanțare bancară: potențial de dezvoltare a creditării companiilor
- Existența unei populații extinse de companii fără credite bancare și cu profitabilitate superioară: potențial de extindere a volumului și calității portofoliului de credite

Probabilitatea de nerambursare în economia românească este mică - decembrie 2006 -

După sectorul de activitate

După dimensiune

- agricultură
- energie
- comerț și servicii
- industrie
- construcții
- transport

- total economie
- *— IMM-uri
- corporații

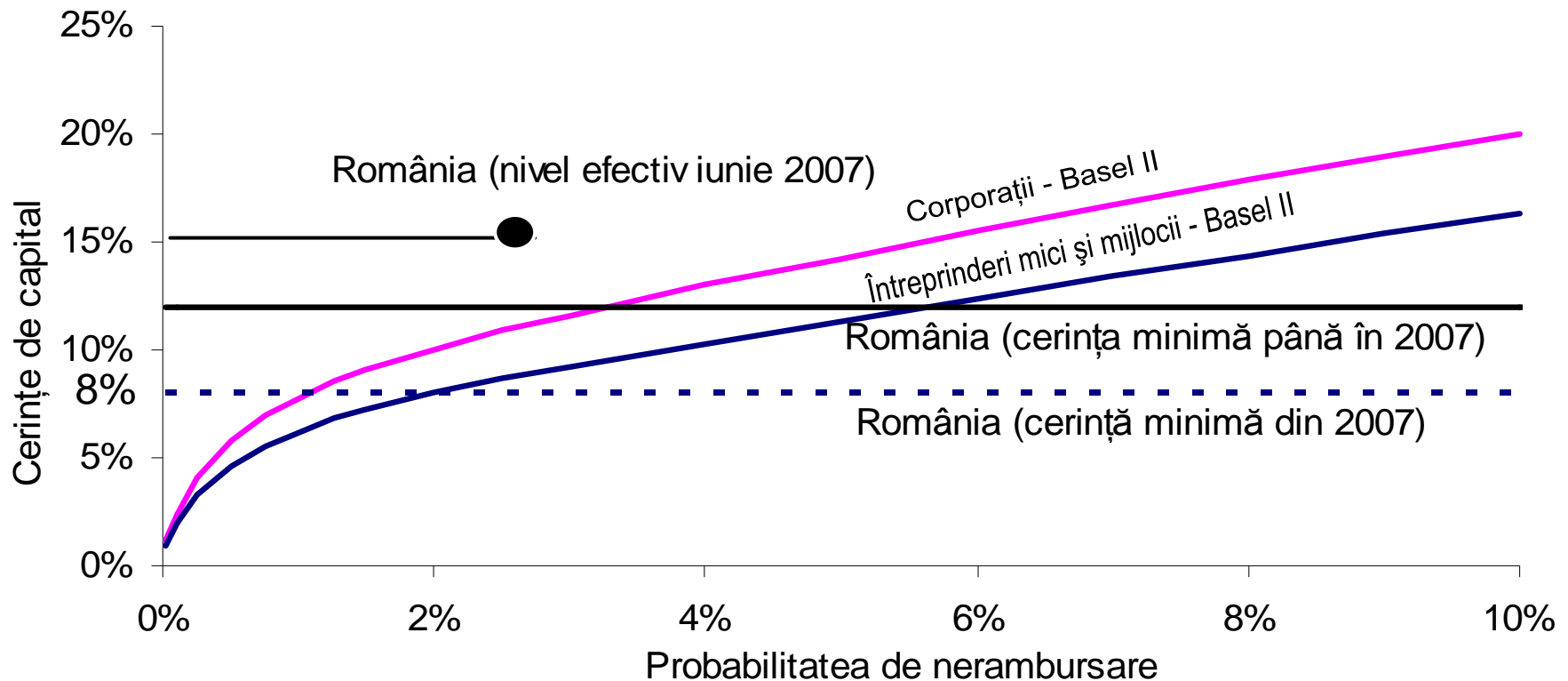
Sursa: BNR

Perspectivile creditării

- *Bank lending channel* -

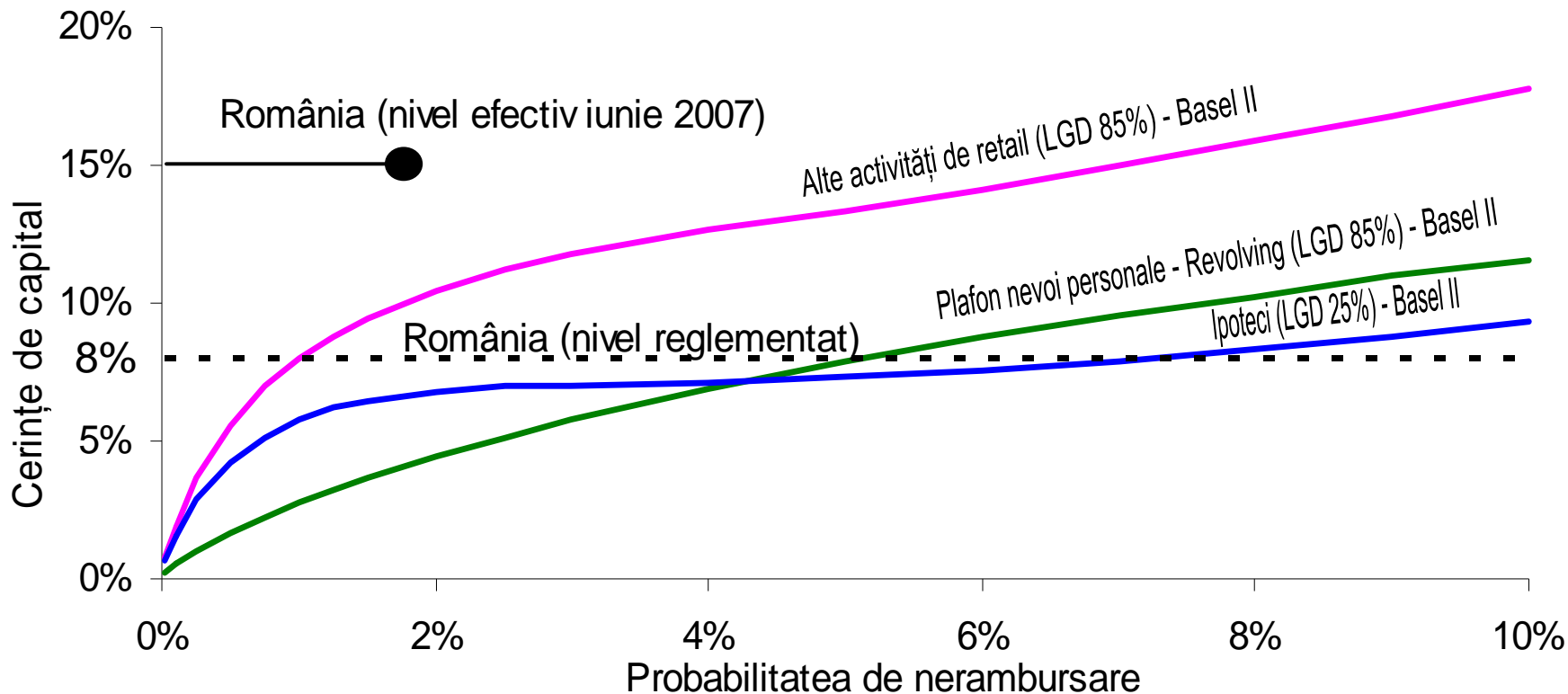
- Concurență în creștere ⇒ băncile dezvoltă noi produse de creditare, mai atractive pentru companii
- Eliminarea restricțiilor impuse de BNR asupra eligibilității
- Implementarea Basel II va permite o mai bună gestiune a riscului și eliberarea de resurse pentru creditare

Implementarea Basel II poate potența intermedierea financiară a sectorului corporatist...

Sursa: BIS, BNR

...precum și a sectorului *retail* (populație și IMM)

Sursa: BIS, BNR

**Ce nivel va avea
intermedierea financiară în 2014?**

Evoluția dezirabilă în 2008-2014

- Perioada 2001-2006: intermedierea a crescut în medie cu 3 puncte procentuale pe an
 - ✓ Dinamică medie anuală a creditului neguvernamental: 34 la sută pe an în termeni reali
- Ținta în 2014: intermediere de 50 la sută din PIB (media țărilor din Europa centrală și de est, membre și candidate UE)
- Sunt necesare 2,4 puncte procentuale pe an pentru a atinge ținta
 - ✓ Echivalent cu o dinamică medie anuală a creditului neguvernamental de 13,5 la sută pe an (valoare reală)

Este scenariul fezabil?

Experiența regională 2001-2006

- Expansiune rapidă
 - ✓ Letonia, Estonia: 8-10 puncte procentuale pe an, ajungând în prezent la o intermediere de peste 80 la sută din PIB
- Creștere lentă
 - ✓ Polonia: 1 punct procentual pe an (32,5 la sută din PIB)
- Plafonare/reducere
 - ✓ Slovacia, Cehia: reduceri de 1-2 puncte procentuale pe an (40 la sută din PIB)